

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในประเด็นย่อยได้แก่การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการใช้ความรุนแรงทางการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะถูกระดมใช้ทฤษฎีความขัดแย้งในแง่ของตัดสินใจออกไปประท้วงทางการเมือง

การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ก็เพื่อให้สามารถ จำลองภาพพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยได้ครอบคลุมครบถ้วน สำหรับทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับทฤษฎี การมีส่วนร่วมทางการเมือง และ ทฤษฎีความขัดแย้งในบางส่วนที่เกี่ยวกับการออกไปประท้วงทางการเมือง เป็นเครื่องมือในการกำหนดตัวแบบที่ต้องการ

ก่อนที่จะทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการประท้วง ก็ควรที่จะทำความเข้าใจต่อ กรอบความคิดที่เป็นรากฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เปรียบเสมือนเป็นรากแก้ว ซึ่งจะเป็นแก่นแกนของการศึกษาในเรื่องปลีกย่อยได้ต่อไป

2.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ไมรอน ไวนเนอร์ (Myron Weiner)¹ อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม มีการจัดองค์การหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งเป็นคราว หรือ ต่อเนื่องก็ตาม และจะใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ได้ โดยที่การกระทำนั้น มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือก นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และ การเลือกผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะในระดับชาติ หรือ ระดับท้องถิ่น

อาเธอร์ โบรเมจ (Arthur W. Bromage)² ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยแยกออกได้เป็น 3 ประการดังนี้

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (participation by voting)
2. การใช้การกดดัน หรือ ชักนำอย่างไม่เป็นทางการ (informal method of pressure and persuasion) ซึ่งได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยตรง หรือทางจดหมาย โทรศัพท์ โทรเลข ฯลฯ และการเดินขบวน หรือ ก่อการจลาจล
3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (formal actions) ได้แก่ การใช้สิทธิที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ และ กฎหมาย เช่น การริเริ่มกฎหมาย (initiatives) การแสดงประชามติ (referendum) และการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง (recall)

¹Myron Weiner, " Political Participation : Crises of Political Process, " in Leonard Binder (ed.), Crises and Sequences in Political development (Princeton : Princeton University Press, 1971), p. 164.

²Arthur W. Bromage. Introduction to Municipal Government and Administration (New York : Appleton-Century-Crofts Inc., 1950), p. 252.

เจฟฟรีย์ โรเบิร์ต (Geoffrey K. Roberts)³ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคล ในกิจการทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิก และ เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่นความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่นการอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ หรือสมาชิกกลุ่มการเมือง เป็นต้น

เลสเตอร์ มิลเบรท (Lester Milbrath)⁴ ได้แยกแยะรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสหรัฐอเมริกาว่า ร้อยละ 4-5 ของคนอเมริกันมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของพรรคการเมือง ช่วยในการหาเสียงเลือกตั้ง และเข้าร่วมประชุมสังสรรค์กับพรรคการเมือง ร้อยละ 10 บริจาคเงินช่วยเหลือ พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งร้อยละ 15 ช่วยปิดโปสเตอร์ในการหาเสียง ร้อยละ 25-30 ได้เคยชักชวนคนอื่นให้ลงคะแนนเสียงแบบใดแบบหนึ่ง ร้อยละ 40-70 สนใจและไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทุกครั้ง

ยังมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอื่นๆอีกเช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การเป็นผู้สื่อข่าวสารประเภทเขียนจดหมาย พุดคุย ส่งคำประท้วง ฯลฯ จนถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในลักษณะการประท้วง และ การใช้ความรุนแรง

³Geoffrey K. Roberts, A Dictionary of Political Analysis (London : Longman,1971), p. 145.

⁴Lester W. Milbrath and M.L. Goel , Political Participation. 2nd ed. , (Chicago : Rand McNally College Publishing Co., 1977) , p. 21.

อย่างไรก็ตาม อาจแบ่งประเภทการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกได้ง่ายๆ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะอื่นๆ ซึ่งยังเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการเดินขบวนประท้วงไปจนถึงการใช้ความรุนแรงที่เรียกกันว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกระบบ

แซมมวล ฮันติงตัน และ โจอัน เนลสัน (Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson) ได้เสนอว่า " ในกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับของรูปแบบและฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกกำหนดโดย นโยบายของ ผู้นำ กลุ่มทางสังคม และบุคคลธรรมดาที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นจุดหมายปลายทาง หรือเป็นวิธีการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่นๆ หรือเป็นแต่เพียงผลพลอยได้ของการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคม"⁵

ในด้านความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ฮันติงตัน และ เนลสัน ได้ให้ขอบเขตว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง⁶ เฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นประชาชนทั่วไป ไม่ใช่ชนกการเมืองอาชีพ อันได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนโดยทั่วไปนั้นจะมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง เป็นช่วงๆ เวลา โดยเฉพาะ ช่วงเวลาเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเป็นการกระทำที่ไม่เต็มเวลา และเป็นบทบาทรองจาก บทบาทอื่นๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล หรือ ผู้ปกครอง ซึ่งมีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำ ที่มุ่งหมายเพื่อกดดัน หรือมี

⁵Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, No Easy Choice : Political Participation in Developing Countries (Cambridge : Harvard University Press, 1977). pp. 159-160.

⁶ibid .

อิทธิพลต่อ กลุ่มอื่นๆ ในสังคมที่ไม่ใช่ ผู้ปกครอง และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะ สำเร็จผลหรือไม่ ก็ถือได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทาง การเมือง อาจเป็นได้ด้วยจิตสำนึกทางการเมืองของแต่ละบุคคล หรือถูกชักจูงระดมพลังให้ เข้าร่วมก็ได้

เลสเตอร์ มิลเบรท และ โกล (L. W. Milbrath and M. L. Goel)⁷ ให้ความสำคัญ การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง การกระทำของบุคคล เพื่อพยายามมีอิทธิพล เหนือหรือสนับสนุนรัฐบาล และ ระบบการเมือง ตามความหมายนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงหมายถึง บทบาทของประชาชนในการกระทำใดๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลที่ออกมาทาง การเมือง

ไมรอน ไวนเนอร์ (Myron Weiner)⁸ ได้สรุปนิยามในที่ต่างๆ ของการมีส่วนร่วมทาง การเมืองไว้ เป็น 10 ความหมายด้วยกัน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการกระทำในการสนับสนุน หรือ การ กระทำในการเรียกร้อง กับผู้นำของรัฐบาล ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือ เผด็จการก็ได้ เช่น การออกเสียงประชามติ การร่วมชุมนุมเห็นด้วยกับการกระทำของรัฐ บาล เพื่อแสดงว่าเป็นการสนับสนุนของมหาชน หรือเพื่อแสดงว่ารัฐบาลมีความชอบธรรม (Legitimacy)

⁷L. W. Milbrath and M. L. Goel, Political Participation , 2nd ed. , p. 2.

⁸Myron Weiner, " Political Participation : Crises of Political Process," in Leonard Binder (ed.), Crises and Sequences in Political development. pp. 161-163.

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความพยายามที่สามารถในการสร้าง ผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือ การเลือกตั้งผู้นำรัฐบาลยกตัวอย่างเช่น การวิพากษ์วิจารณ์ ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กำหนดไว้ในตัวบท กฎหมาย ตัวอย่างเช่นการออกเสียงเลือกตั้ง การร่วมชุมนุมยื่นข้อเรียกร้อง และ การวิ่งเต้นในเรื่องต่างๆ ที่เป็นไปตามกฎหมาย ดังนั้นการกระทำเหล่านี้ เน้นที่ว่า ต้องไม่ขัดกฎหมาย

4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง วิธีการมีตัวตน ซึ่งความหมายนี้ผู้ที่เห็นด้วยก็คือพวกที่ เชื่อในระบบประชาธิปไตยแบบมีตัวตน ซึ่งความหมายนี้มีผู้ไม่เห็นด้วยคือ พวกที่นิยมแบบประชาธิปไตยโดยตรง

5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกแปลกแยก (alienation) เพราะความรู้สึกนี้ทำให้ขาดความสนใจและขาดการกระทำได้ และการไม่กระทำที่มาจากความรู้สึกแปลกแยกนั้น อาจก่อให้เกิดผลตามมา แต่ปัญหาก็มีให้คิดว่า เราจะยึดถือปฏิบัติอย่างไรในการที่จะถือว่าการไม่กระทำอันใด ซึ่งมีผลมาจาก ความรู้สึกแปลกแยก เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง

6. การมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกจากจะหมายถึง การกระทำของพวกที่มีความตื่นตัวทางการเมืองมาก ตัวอย่างเช่นพวกที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งหรือพวกที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แล้วเรายังหมายรวมไปถึง การกระทำที่ดูจะมีการตื่นตัวทางการเมืองน้อย เช่น พวกที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงแต่ก็ชอบถกเถียงพูดคุยกันเกี่ยวกับ เรื่องการบ้านการเมืองกับเพื่อนบ้าน หรือพวกที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือพวกที่สนใจข่าวสารทางการเมืองในสื่อสารมวลชน

7. แม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีคนมองว่าเป็นเรื่องของความต่อเนื่อง แต่ก็หมายรวมถึง การกระทำทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว และ มีความรุนแรงเข้าไปด้วย เช่นการเกิดการจลาจลจู่โจม หรือการลอบสังหาร เป็นต้น

8. การมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งมองว่าต้องมีจุดหมายที่จะมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองนั้น ก็ดูได้ไปถึงการกระทำที่ต้องการไปมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการและดำเนินงานของข้าราชการได้ด้วย

9. การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เป็นการกระทำที่จะมีผลต่อการดำเนินงานทางการเมืองในทุกๆระดับ ซึ่งหมายถึงการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติด้วย

10. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ดูที่การปฏิบัติทางการเมือง ซึ่งอะไรจะเป็นการปฏิบัติทางการเมืองนั้นก็เป็นเรื่องที่อาจต่างกันได้ เช่นตามกาลเทศะเวลาหนึ่ง อาจจะเป็นแต่อีกเวลาหนึ่งอาจไม่เป็น หรือ ในท้องถิ่นหนึ่งถือว่าเป็น แต่ในอีกท้องถิ่นหนึ่งอาจไม่ถือว่าเป็นก็ได้

เจฟฟรีย์ เค. โรเบิร์ตส์ (Geoffrey K. Roberts)⁹ เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมโดยสมัครใจ ของแต่ละบุคคลในกิจการทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ทางการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการเมือง เช่นการอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ หรือ สมาชิกของกลุ่มการเมือง

เฮอริเบิร์ต แม็คคอสกี้ (Herbert McClosky)¹⁰ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกทั้งหลายในสังคมได้มีส่วนร่วมในการกระทำ โดยตรง หรือ ทางอ้อม ก็ได้ บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เข้าร่วมในทางการเมืองได้แก่ บุคคลที่เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ การใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การเสาะแสวงหาความรู้ทางด้านการเมือง การอภิปราย หรือพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การเข้าร่วมในการชุมนุมทางการเมือง การออกเงินช่วยเหลือสนับสนุนนักการ

⁹Geoffrey K. Roberts, A Dictionary of Political Analysis (London : Longman, 1971), p. 145.

¹⁰Herbert McClosky, Political Inquiry : The Nature and Uses of Survey Research(New York : Macmillan,1969), p. 122.

เมือง ฯลฯ สำหรับการเข้าร่วมทางการเมืองที่มีลักษณะเข้มข้นกว่าได้แก่ การลงทะเบียน เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง การชักจูงให้ประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้ง การไปลง ทะเบียนเพื่อใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การเขียนคำปราศรัย การรณรงค์หาเสียง ตลอดจนการ แข่งขันเพื่อรับตำแหน่งในพรรค และในคณะรัฐบาล เป็นต้น

นอกจากนั้น แม็คคอลลูกี้ ยังได้เสนอตัวแปรที่อธิบายลักษณะการเข้าร่วม หรือการ ไม่เข้าร่วมทางการเมือง ว่ามีสาเหตุ จากปัจจัย 3 ประการได้แก่

1. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (social environment) ได้แก่ ระดับการ ศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ การเคลื่อนไหวทางสังคม (social mobilization) และถิ่นที่อยู่อาศัย (residence)
2. ตัวแปรด้านจิตวิทยา (psychological variables) ซึ่งให้เห็นว่า มนุษย์เข้าร่วม ทางการเมืองนั้นก็เพื่อสนองความต้องการต่างๆของเขา เช่น อำนาจ การแข่งขัน ความ สำเร็จ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น เงินทอง ศักดิ์ศรี การยอมรับจากสังคม และต้องการให้สถาน ภาพสูงขึ้น
3. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (political environment) เช่นพรรคการเมือง กฎหมาย สถานที่เลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง ประเด็นทางการเมือง อุดมการณ์ทาง การเมือง ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.1.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจเห็นได้จากข้อเสนอของ นอร์แมน ไน (Norman H. Nie)¹¹ ซึ่งได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้มากมาย เมื่อรวมความคิดของ ฮันติงตัน และ เวอร์บา ซึ่งให้ความสำคัญแก่ การมีส่วนร่วมแบบกระทำผิดกฎหมาย และ ใช้ความรุนแรงด้วย ก็สามารถจะสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ออกได้ดังนี้

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (voting) เป็นกิจกรรมที่ประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมได้ ซึ่ง ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้ถือปฏิบัติอยู่เสมอ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อิทธิพล หรือ แสดงออก ซึ่ง เจตจำนงในการเลือกตัวแทน หรือเลือกนโยบาย วิธีการนี้จะสำคัญก็ต่อเมื่อการเลือกตั้ง เป็นเครื่องตัดสินชี้ขาดว่า ใครจะเป็นรัฐบาล หรือผู้กำหนดนโยบายแต่ละระดับ

2. การรณรงค์หาเสียง (campaign activity) กิจกรรมในเรื่องนี้ก็คล้ายกับรูปแบบที่หนึ่ง และ อยู่ในกระบวนการเลือกตั้งด้วย แต่ในการที่ใครคนใด เข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงนั้น จะทำให้การกระทำของเขามีผลมากกว่าการไปออกเสียงแต่อย่างเดียว เพราะจะมีผลกระทบต่อการแพ้ชนะ หรือ ผลในการเลือกตั้งทั้งหมด และส่งผลไปถึงการกำหนดนโยบายหรือ เลือกรัฐบาลได้ ฉะนั้น การเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงจึง เป็นกิจกรรมที่กินเวลา และต้องใช้ความเต็มใจและตั้งใจมาก ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมนี้มีจำนวนน้อยกว่า การออกเสียงเลือกตั้ง

3. การกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศ ต่อปัญหาการเมืองและสังคม (particularized contacts) ในกรณีนี้ก็หมายถึง เอกชนได้ริเริ่มทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่

¹¹Norman H. Nie, "Political Participation," pp. 9-12 ; William R. Schofield, "The Meaning of Democratic Participation," *World Politics*. Vol. 28 (1975-1976), p. 139.

ของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ เฉพาะของตัวเองหรือของครอบครัว หรือในบางทีก็เรื่องเกี่ยวกับปัญหาส่วนรวมของบ้านเมือง แต่ทว่าเป็นการติดต่อโดยเอกชน อย่างเช่น ราษฎรโดยส่วนตัวได้ ติดต่อกับผู้แทนราษฎร หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแสดงความเห็น และ เรียกร้องให้ ผู้แทนราษฎรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ พิจารณาปัญหาที่เขาเสนอ

4. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม (cooperative activity) ที่แสดงออกต่อปัญหาการเมืองและสังคม แบบนี้ก็ไม่อยู่ในกระบวนการเลือกตั้ง แต่กิจกรรมอย่างนี้จะเป็นของกลุ่มและหมู่คณะที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีนี้ราษฎร จะไม่กระทำการใดๆ อย่างแบบที่สาม แต่จะทำกันเป็นหมู่คณะ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐบาล

5. กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรง และ เป็นการกระทำที่อาจผิดกฎหมาย หรือเปลี่ยน ผู้นำทางการเมือง นั่นก็คือการก่อความวุ่นวาย การลอบสังหารผู้นำทางการเมือง

ส่วน ไน และ เวอร์บา (Nie and Verba)¹² ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ประชาชนทำอย่าง ถูกกฎหมาย ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงทั้งในระดับที่น้อยหรือมาก ที่จะมีอิทธิพลต่อ การเลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือการกระทำที่ดำเนินการอยู่ ของเจ้าหน้าที่รัฐบาล และ เน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องมีลักษณะ 3 ประการคือ

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองแต่ละคน รวมทั้งผู้ที่ขาดความกระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์ แต่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และบรรดาหัวคะแนน

2. เป็นการกระทำที่มีจุดหมายที่จะให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ในการเลือกตั้งของรัฐบาล หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

¹²Norman H. Nie and Sydney Verba, "Political Participation", in *Handbook of Political Science : Non Government Politics* (ed.) Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby(Readings Mass : Addison Welsey Publishing Co.,1975), p. 1.

3. การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดย การกระทำกิจกรรมใดๆก็ได้ที่มีผลทางการเมือง

อัลมอนด์ และ เพาเวลล์ (Almond and Powell)¹³ ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ แบบในระบบ (conventional) และ แบบนอกระบบ (unconventional) และสามารถจำแนกได้ดังนี้

แบบในระบบ (conventional) :

1. การออกเสียงเลือกตั้ง
2. การพูดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
3. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
4. การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ
5. การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทางการเมือง และ การบริหาร

แบบนอกระบบ (unconventional) :

1. การยื่นข้อเสนอเรียกร้อง
2. การเดินขบวน
3. การเข้าประจัญหน้ากัน
4. การละเมิดกฎหมายและ ระเบียบของสังคม
5. การใช้ความรุนแรงทางการเมือง
 - 5.1 ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
 - 5.2 ประทุษร้ายต่อชีวิต

¹³Gabriel Almond and Bingham Powell, Jr., Comparative Politics Today (Boston : Little Brown and Co., 1976), pp. 54-69.

6. สงครามกองโจรและการปฏิวัติ

ณรงค์ สินสวัสดิ์¹⁴ จัดระดับต่างๆ ที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบอบประชาธิปไตย จากมากไปน้อย ดังนี้

1. เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฯ
2. สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง
3. ช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น แจกใบปลิว
4. การเข้าร่วมโดยทางอ้อมเช่นอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์เกี่ยวกับข่าวการเมือง ถกเถียงปัญหาทางการเมือง
5. ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
6. ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมืองเลย

2.1.2 ตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีอยู่หลายตัวแปรด้วยกัน กล่าวคือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับ สถานะทางเศรษฐกิจสังคมนั้นพบว่าผู้ที่มีรายได้มากกว่ามักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า¹⁵ เช่นเดียวกัน ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ระดับการศึกษาที่สูงกว่ามักจะมีแนวโน้มที่จะสมาคม

¹⁴ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, 2527), หน้า 116.

¹⁵ L. W. Milbrath and M. I. Goel. Political Participation , 2nd ed. , p. 76.

กับคนอื่น ๆ และเปิดเผยต่อสื่อมวลชน¹⁶ ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะเปิดเผยต่อ สื่อมวลชน มักมีตำแหน่งสูง และ รับข่าวสารการเมืองได้มากกว่า ตลอดจน มีความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความสนใจและรับผิดชอบ¹⁷

ส่วนในด้านประเภทของบุคคลนั้นพบว่า พวกประกอบวิชาชีพมีแนวโน้มที่จะมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และ กรรมกร ตามลำดับ¹⁸

นอร์แมน ไน และ ซิดนีย์ เวอร์บา (Norman Nie and Sydney Verba) พบว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตามอายุจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดในวัยกลางคน ต่อจากนั้นจะค่อยๆ ลดลงตามอายุที่มากขึ้น¹⁹

ในด้านความแตกต่างทางเพศนั้น พบว่าเพศชายมักมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง ช่องว่างระหว่างเพศนี้แตกต่างกันมากที่สุดในกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำและมีความแตกต่างกันน้อยในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง สิ่งที่ทำให้อัตราการเข้ามีส่วนร่วมของเพศชายต่างจากเพศหญิงคือ ความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง กล่าวคือความรู้สึกว่าตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนของการเมือง อัตราความแตกต่างระหว่างเพศดังกล่าว พบว่าจะลดน้อยลงเมื่อมีการ

¹⁶ Ibid., pp. 96-97.

¹⁷ Ibid., p. 57.

¹⁸ Jack Jensen, "Political Participation : A Survey in Evanston, Illinois," In Milbrath, Political Participation. p. 97.

¹⁹ Norman H. Nie and Sydney Verba, "Political Participation", in Handbook of Political Science : Non Government Politics (ed.) Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby, p. 90.

เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เพศหญิงมีความรู้มากขึ้น มีรายได้มากขึ้น มีการออกไปทำงานนอกบ้าน ตลอดจนการขยายตัวของภาคเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรีมากขึ้น²⁰

กลุ่มจะเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล อย่างแท้จริงในลักษณะค่อยๆ สะสมและเพิ่มขึ้นทีละน้อย โดยที่อิทธิพลของกลุ่มจะมีมากน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ จัดตั้งขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์อะไร และมีการเกี่ยวข้องกับการเมืองมากน้อยเพียงไร

ความแตกต่างทางศาสนาในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อยมากแต่สำหรับผิวดำพบว่าในสหรัฐอเมริกา พวกนิโกร และ ชนกลุ่มน้อยต่างๆ อยู่ห่างไกลจากความเจริญ มีการศึกษาน้อย รายได้ต่ำ และมีโอกาสที่จะติดต่อกับบุคคลสำคัญๆ น้อยจึงเข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่าคนผิวขาว²¹

แรงจูงใจที่จะให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ทัศนคติ หรือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกี่ยวกับ ความรู้สึกว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นพันธะหน้าที่ของพลเมืองดีที่พึงจะกระทำ (civic obligation) ความรู้สึกว่าตนเองมีประสิทธิภาพ มีอำนาจ หรือ อิทธิพลต่อการเมืองการปกครอง (political efficacy) ความรู้สึกเกี่ยวพันกับการเมือง (political involvement) เป็นต้น กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกเหล่านี้สูงจะทำให้บุคคลนั้นมองเห็นความสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีความรู้สึกดังกล่าวในระดับต่ำ ทำให้บุคคลนั้น ไม่ตระหนักถึงพันธะที่พึงจะกระทำ รู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ หรือ อิทธิพลต่อเรื่องราวทางการเมือง ไม่รู้สึกผูกพันต่อ การเมืองการปกครองที่

²⁰ L. W. Milbrath and M. I. Goel, Political Participation . 2nd ed. . p. 116-118.

²¹ Ibid., p. 118-119.

เป็นอยู่ ผลก็คือจะทำให้บุคคลหันเหความสนใจ เมินเฉย และ เหนินห่างจากเรื่องราวทางการเมืองการปกครองและจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด ด้วยเหตุนี้ ความแปลกแยกทางการเมือง (political alienation) ซึ่งเป็นแนวโน้มเชิงทางความรู้สึกของบุคคล ที่ประเมินค่าในทางลบที่มีต่อการเมืองการปกครอง จึงมีความเกี่ยวพัน โดยตรงต่อการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามพันธะหน้าที่ของพลเมืองที่พึงจะกระทำในระบบการเมือง

มิลแบรท และ โกล (Milbrath and Goel)²² ได้สรุปถึงสาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวบรวมจากการวิจัยในช่วง ค.ศ. 1940-1975 ไว้ 4 ประการดังนี้

1. ปัจจัยด้านแรงกระตุ้น (Function of Stimuli)
2. ปัจจัยด้านส่วนบุคคล (Function of Personal Factors)
3. ปัจจัยด้านจุดยืนในสังคม (Function of Social Position)
4. ปัจจัยด้านตัวแปรจากสิ่งแวดล้อม (Function of Environmental Variables)

จากที่กล่าวมาแล้ว ข้างต้นทั้งหมด พอจะรวบรวม รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ กิจกรรมทางการเมืองไว้ในตารางข้างล่างได้ดังนี้²³

²² *Ibid.*, p. 29-34.

²³ ชลัช จงสืบทพันธ์, "การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางบริบท และลักษณะทางจิตวิสัย ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527), หน้า 17-18 .

ตารางที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ กิจกรรมทางการเมือง ที่มีความเข้มข้นในระดับต่างๆกัน

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง	กิจกรรมทางการเมือง
1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น 2. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับชาติ
2. การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง กลุ่มการเมืองและ การรณรงค์หาเสียง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชักชวนให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2. แนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มการเมืองใดกลุ่มการเมืองหนึ่ง 3. ช่วยโฆษณาหาเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง กลุ่มการเมือง หรือ พรรคการเมือง 4. เข้าร่วมและสนับสนุน กลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมือง รวมทั้งเป็นสมาชิกด้วย 5. เข้าร่วมประชุมทางการเมือง ของกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมือง 6. ทำงานให้แก่กลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมือง
3. การมีบทบาทในชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตั้งกลุ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชน 2. เป็นสมาชิกที่มีบทบาทในกลุ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชน 3. ร่วมทำงานกับคนอื่นๆในกลุ่มทำงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชน 3. ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง	กิจกรรมทางการเมือง
4. การติดต่อกับทางราชการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ติดต่อกับราชการเกี่ยวกับปัญหาชุมชน 2. ติดต่อกับราชการเกี่ยวกับปัญหาสังคมทั่วไป
5. การประท้วง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การประท้วงกรณีความไม่เป็นธรรมในสังคม 2. การประท้วงกรณีการกระทำของรัฐบาลที่ไม่ถูกต้อง 3. การประท้วงกรณีกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม 4. การประท้วงกรณีการใช้กฎหมาย
6. การสื่อสารทางการเมือง	<ol style="list-style-type: none"> 1. รับฟังข่าวสารทางการเมือง 2. ชักชวนผู้อื่นให้สนทนาเรื่องการเมือง 3. เข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองตามสถานที่ต่างๆ 4. ฟังคำปราศรัยหาเสียงของนักการเมือง 5. เขียนบทความทางการเมืองไปลงสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ 6. เขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ เกี่ยวกับเรื่องการเมือง 7. ส่งข่าวสารสนับสนุน หรือ คัดค้านผู้นำทางการเมือง 8. ติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อนักการเมือง

2.2 ทฤษฎีความขัดแย้งเรื่องการประท้วงทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นนอกจากจะหมายถึง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว ยังหมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการประท้วงอีกด้วย ในเมื่อการประท้วงหมายถึง ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยการก่อให้เกิดความเสียหายทางกายภาพ (physical damage) ต่อบุคคลและทรัพย์สิน²⁴ การประท้วงนี้จึงมีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

คำว่า ความขัดแย้ง²⁵ ตามความหมาย ทางสังคมวิทยานั้น เป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคมแบบหนึ่งซึ่งเป็นการทำร้ายบุคคล หรือ กลุ่มฝ่ายตรงกันข้าม การขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะความไม่ลงรอยกัน ซึ่งอาจจะเป็นความคิดเห็น ผลประโยชน์ หรือวิถีชีวิตที่เข้ากันไม่ได้

ตามความหมายของพจนานุกรม Webster คำว่า ความขัดแย้ง (conflict)²⁶ มาจากรากศัพท์ภาษา ละติน คือ conffligre หมายถึงการต่อสู้ (fight) การทำสงคราม (warfare) ความไม่ลงรอยกัน หรือการเข้ากันไม่ได้ (incompatibility) การขัดซึ่งกันและกัน หรือ การเป็นปรปักษ์ (opposition)

²⁴Huntington and Nelson. No Easy Choice. p. 15.

²⁵อุทัย หิรัญโต, หลักสังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522), หน้า 63.

²⁶อรุณ รักธรรม และ ประชัย เปี่ยมสมบุรณ์, "การบริหารความขัดแย้งในองค์กร, " เอกสารประกอบการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ 46 (มีนาคม 2527), หน้า 5.

เรย์มอนด์ แมค และ จอห์น พีส (Mack and Pease)²⁷ ให้ความหมาย ความขัดแย้งว่า เป็นการเป็นปรปักษ์ต่อกันอย่างเปิดเผย ของ บุคคลหรือกลุ่มซึ่งมีเป้าหมายที่จะทำลายล้างคู่ต่อสู้

โคแรนด์ ลอเรนซ์ (Korand Lorenz)²⁸ ได้อธิบายความขัดแย้งของมนุษย์ว่า เกิดขึ้นจากพื้นฐานของแนวความคิด สัญชาตญาณความก้าวร้าว การขัดแย้ง และ การต่อสู้ เป็นกระบวนการ เพื่อการทดแทน หรือ ชดเชย สิ่งที่เป็นสัญชาตญาณ ก้าวร้าว ทำลายล้างมนุษย์โดยผ่านทาง การขัดแย้งหรือการแข่งขัน

ซี โรท มิลล์ (C. Wright Mills)²⁹ กล่าวว่าความขัดแย้ง ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นผลพวงจากสังคมทุนนิยม และโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การกดขี่ และ การขัดแย้ง ในผลประโยชน์ทางสังคม มิได้เป็นอยู่อย่างถาวร แต่จะ คลี่คลาย โดยการปฏิบัติความขัดแย้งทางสังคม

ราฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf)³⁰ เห็นว่าความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ในสังคมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็จริง แต่แหล่งกำเนิดอันเป็นที่มาของความขัดแย้งในสังคมนั้น เกิดจากการรวมตัวขึ้นเป็น องค์กร ของกลุ่มในสังคม

²⁷Reymond W. Mack and John Pease, Sociology and Social-Life (New York : D Van Nostrand Company, 1973), pp. 68.

²⁸Korand Lorenz, On Aggression (New York : Bantam, 1969).

²⁹C. Wright Mills, The Power Elite (New York : Oxford University Press, 1956).

³⁰Ralf Dahrendorf, Class and Class Conflict in Industrial Society (Stanford, California : Stanford University Press, 1959).

ทัลคอตท์ พาร์สันส์ (Talcott Parson)³¹ อธิบายว่าสังคมเป็นระบบของการรวมเอาความยึดเหนี่ยว ระหว่างปทัสถาน ของความเห็นพ้องต้องกัน และ ความชอบธรรมของทั้งระบบสังคม และบทบาทสถานะของสมาชิกในสังคมควบคู่กันไป ดังนั้น ความเป็นระเบียบในสังคม ไม่จำเป็นต้องถูกครอบงำโดยกลุ่มอำนาจ เพราะความชอบธรรมเป็นหลักในการอยู่รอดของสังคมและเมื่อใด ที่เกิดความขัดแย้งในสังคมนั้นหมายความว่า ได้เกิดภาวะ ตึงเครียดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นการคุกคาม ต่อภาวะดุลยภาพของระบบสังคม

ชาร์ลเมอร์ จอห์นสัน (Chalmers Johnson)³² เห็นว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมของสมาชิก เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน การร่วมมือกันเป็นสิ่งปกติในสังคม ส่วนความขัดแย้งเป็นสิ่งผิดปกติในสังคม และ เป็นการตอบสนองต่อภาวะอสมดุลย์ในระบบสังคม ที่สูญเสียความชอบธรรม

แอนโทนี โอเบอร์แชล (Anthony Oberschall)³³ เห็นว่าความขัดแย้งเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของระบบสังคม เช่น การสงครามกับต่างชาติ ก่อให้เกิดการยึดเหนี่ยวภายในชาติ

³¹Talcott Parson, The Social System (New York : Free Press, 1960).

³²Chalmers Johnson, Revolutionary Charge (Boston : Little Brown and Co., 1961).

³³Anthony Oberschall, Social Conflict and Social Movements (Englewood Cliffs N.J. : Prentice Hall, 1973).

ให้มีความแข็งแกร่งมากขึ้น ความขัดแย้งในระหว่างสังคมนั้น เกิดจากการขัดแย้งกัน ในผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความมั่นคง อำนาจ ศักดิ์ศรี และ เกียรติภูมิของชาติ³⁴

การเกิดของสงครามเป็นผลสืบเนื่องจากความผิดพลาด ในการรับรู้ และการประเมินที่ผิดพลาด³⁵

เจมส์ โคลแมน (James Coleman)³⁶ ศึกษาความขัดแย้งในระดับจุลภาค (Micro analysis approach) อธิบายถึง พลวัตของพัฒนาการความขัดแย้ง การคาดการณ์เพื่อทำนาย และ ควบคุมความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในสังคม

ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการประท้วงนั้น ความขัดแย้งเป็นต้นเหตุสำคัญ และการประท้วงจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อทางฝ่ายทำการประท้วงได้ชั่งน้ำหนัก ผลได้ผลเสียที่จะเกิดจากการประท้วงนั้นเสียก่อน

³⁴Hans J. Morgenthau, Politics among Nations (New York : Knopf, 1967).

³⁵Robert North, The Content Analysis : A Handbook with Application for the Study of International Crisis (Evanston : Northwestern University Press, 1963).

³⁶James Coleman, Community Conflict (New York : Free Press, 1957).

2.3 ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม³⁷

การเคลื่อนไหว (movement) เป็นภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากกริยาภาษาฝรั่งเศสโบราณว่า "mouvoir" ซึ่งหมายถึง เคลื่อน (move) กวน (stir) หรือ กระตุ้น (impel) และมาจากภาษาละตินว่า (movimentum) โดยทั่วไปในภาษาอังกฤษ คำว่า "movement" หมายถึง "ลำดับของการกระทำและความพยายามของบุคคล เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์พิเศษบางประการ" แนวความคิดเช่นนี้ได้ครอบงำการเมืองมาตั้งแต่ต้น ศตวรรษที่ 19 ตัวอย่างหนึ่งในประเทศอังกฤษได้แก่คำกล่าวของ วิลเลียม คอบเบทท์³⁸ ที่ได้วิจารณ์การไร้ระเบียบของคนจนในปี ค.ศ. 1812 ว่า "นี่เป็น สถานการณ์ที่จะทำให้เหล่ารัฐมนตรีนั่งงงเป็นอย่างมาก เขาจะไม่พบ ผู้ยุแหย่ (agitator) อันนี้เป็นการเคลื่อนไหว (movement) ของประชาชนเอง"

พอล วิลกินสัน (Paul Wilkinson)³⁹ ได้สรุปลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ 3 ประการดังนี้

- 1) การเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นความพยายามรวมหมู่ที่ไตร่ตรองไว้แล้ว (deliberate collective endeavour) ในการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด ๆ และโดยทิศทางใด ๆ ไม่เว้นแต่ความรุนแรง (violence) ผิดกฎหมาย (illegality) ปฏิวัติ (revolution) หรือ การถอนตัว (withdrawal) ไปสู่ชุมชนอุดมคติ (utopian community)
- 2) การเคลื่อนไหวทางสังคม ต้องสร้างความมั่นใจให้กับองค์การในสัดส่วนอย่างน้อยที่สุดจำนวนหนึ่ง ตั้งแต่องค์การประเภทที่ไม่เป็นทางการ มีลักษณะหลวม ๆ เป็นเพียง

³⁷ Paul Wilkinson, Social Movement (London : The Macmillan Press Ltd., 1971), p. 11.

³⁸ Ibid., p. 12.

³⁹ Ibid., pp. 26-27.

ส่วนหนึ่งขององค์การ ไปจนถึงองค์การที่มีความเป็นสถาบันสูง มีลักษณะเป็นราชการ และกลุ่มบริษัท

3) การเข้าร่วมของการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงขององค์การเป็นการตั้งใจที่จะรวมตัวกัน (conscious volition) เข้าร่วมทางบรรทัดฐานกับจุดหมายของการเคลื่อนไหวหรือความเชื่อ และการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในส่วนของ ผู้ตามหรือมวลชนสมาชิก

มีคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ (power) และการเคลื่อนไหว (movement) อยู่ 3 ประการคือ⁴⁰

1.) แม้ว่าบุคคลธรรมดาจะเป็นเจ้าของทรัพยากรสำหรับการกระทำรวมหมู่ (collective action) ในหลายช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ แต่ปรากฏว่าส่วนใหญ่พวกเขา มักจะยอมรับชะตากรรม และมีการลุกฮืออย่าง ขลาดกลัว (timid) เพียงเพื่อกลับไปถูกกดขี่อีกครั้งหนึ่ง (be repressed) ดังนั้นมีเงื่อนไขอะไรที่อำนาจในการเคลื่อนไหวเกิดขึ้น

2.) ในเรื่องพลวัตของการเคลื่อนไหวนั้น อำนาจของประชาชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วพุ่งสู่จุดสูงสุด และตกลงในไม่ช้า เพื่อกลับเข้าสู่การถูกกดขี่อีกครั้ง (repressed) และชีวิตประจำวัน คำถามคือ จะมีลักษณะของพลวัตรวมกันในการเคลื่อนไหวทางสังคมนี้หรือไม่ ที่เชื่อมโยงตั้งแต่เริ่มเกิดขึ้นถึงจุดสูงสุด และตกลงจนจบ

3.) ในเรื่องผลของการเคลื่อนไหวนั้น เป็นไปได้หรือไม่ว่าจะมีผลกระทบ (impact) อะไรที่นอกเหนือไปจากการระดมผู้คน ในระยะเวลาสั้น ๆ นั้น การประท้วงแต่เนิ่นที่กลายเป็นการสร้างโอกาสให้คนอื่นหรือกลายเป็นช่องทางให้เกิดการตอบโต้ การควบคุมของชนชั้นนำ การไม่เห็นพ้อง (dissidence) ผ่านการปฏิรูปหรือหมดไป ยังทิศทางใหม่ ถ้าผลกระทบของการเคลื่อนไหว เป็นเพียงปานกลาง (mediated) และมีระยะเวลาสั้นแล้ว อำนาจในการเคลื่อนไหวนั้นมีจริงหรือไม่

⁴⁰ Sidney Tarrow. Power in Movement (New York : Cambridge University Press, 1994), pp. 1-2.

ซิดนีย์ ทาโรว์ (Sidney Tarrow)⁴¹ ได้ให้นิยามการเคลื่อนไหวว่าเป็นการทำทลายรวมหมู่ (collective challenges) โดยประชาชนที่มีความมุ่งหมายร่วมกัน (common purposes) และมีความเป็นปึกแผ่น (solidarity) ในการรักษาปฏิสัมพันธ์ (sustain interaction) กับชนชั้นนำทั้งหลาย (elites) ฝ่ายต่อต้านการประท้วง (opponents) และหน่วยงานราชการ (authorities) โดยมีคุณสมบัติเชิงประจักษ์ (empirical properties) 4 ประการได้แก่ การท้าทาย (challenge) ความมุ่งหมายร่วมกัน (common purposes) ความเป็นปึกแผ่น (solidarity) และการรักษาปฏิสัมพันธ์ (sustain interaction)

การทำทลายรวมหมู่ (collective challenge) หมายถึง การขัดขวางหรือสอด (interrupting) หรือ การแสดง (rendering) ความไม่แน่ใจการกระทำของผู้อื่น ซึ่งมักจะมิ่นัยได้โดยการมีคำขวัญ (slogans) โดยรูปแบบของการแต่งกาย บทเพลงหรือการใช้ชื้อวัตถุที่คุ้นเคยด้วยสัญลักษณ์ ใหม่หรือแตกต่างออกไป การเคลื่อนไหวมีการกระทำที่หลากหลาย ตั้งแต่การให้แรงจูงใจที่เลือก (selective incentives) ต่อสมาชิกการสร้างความเห็นพ้อง (consensus) ระหว่างผู้สนับสนุนปัจจุบัน หรือ อนาคต (prospective) ทำการวิ่งเต้น (lobbying) และเจรจาต่อรอง (negotiating) กับหน่วยงานราชการ และ ทำทลายกฎของวัฒนธรรม (cultural codes) ผ่านศาสนาใหม่ หรือการฝึกฝนตนเอง อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะสำคัญ ของการเคลื่อนไหวทางสังคมได้แก่การทำทลายรวมหมู่นี้เอง เนื่องจากต้องการเรียกร้องความสนใจจากผู้สนับสนุน และ ได้รับความสนใจจากทั้งฝ่ายต่อต้านการประท้วง และกลุ่มที่สาม เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้วขาดแคลนทรัพยากรที่คงที่ประเภทเงิน องค์การ การเข้าถึงรัฐเป็นต้น

ความมุ่งหมายร่วมกัน (common purposes) มีความหมายว่าประชาชนไม่เลี้ยงชีวิตหรือเวลาของตนเอง กับการเคลื่อนไหวทางสังคม นอกจากพวกเขาคิดว่า มันมี เหตุผลที่ดีในอันจะทำเช่นนั้น เหตุผลที่ว่านี้คือการมีความมุ่งหมายร่วมกัน

⁴¹ *Ibid.*, pp. 4-6.

ความเป็นปึกแผ่น (solidarity) หมายถึงการที่ผู้มีส่วนร่วมมี การการรับรู้ (recognition) ต่อผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่ง แปรเปลี่ยนตาม การอุทิศตนร่วมกัน (common devotion) ได้แก่ความรู้สึกชาตินิยม ชาติพันธุ์นิยม ซึ่งเป็นพื้นฐาน ขององค์กรเคลื่อนไหว ตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากสามารถดึงความรู้สึก ถึงความเป็นปึกแผ่น หรือเอกลักษณ์ร่วมกัน ได้มากกว่า ประเด็นอื่น ๆ เช่นเรื่องของชนชั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การจลาจล (riots) หรือฝูงชน (mob) ไม่ใช่เป็นตัวการเคลื่อนไหวทางสังคมในตัวของมันเอง หากแต่เป็นเครื่อง ชักการเคลื่อนไหวนั้น กำลังอยู่ในกระบวนการแปรเปลี่ยนต่างหาก

การรักษาการกระทำรวมหมู่ (Sustaining collective action) การรักษาการกระทำ รวมหมู่ต่อฝ่ายต่อต้านการประท้วงเท่านั้นที่จะทำให้ ปัญหาที่ได้เถียงกันกลายเป็นการ เคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งนี้ด้วยการมีความมุ่งหมายร่วมกัน เอกลักษณ์ การรวมหมู่ (collective identities) และความสามารถในการแสดงการทำทลาย (identifiable challenge)

ในระยะแรกนั้น ได้มีความพยายามอธิบายเหตุผล หรือ สาเหตุของการเกิดการ ปฏิวัติหรือการกบฏขึ้นในประเทศหรือสังคมประเภทต่างๆ แนวความคิดที่นิยมกันแพร่ หลายได้แก่ แนวคิดของ มาร์กซ์ แนวคิดทางด้านจิตวิทยา และ แนวคิดด้านการใช้เหตุผล เป็นปัจจัยให้มนุษย์มีพฤติกรรมการปฏิวัตินั้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมจาก ทรรศนะของ มาร์กซ์ (Marx) เลนิน (Lenin) และกรัมสกี (Gramsci)⁴²

นักทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมยุคแรก ๆ เช่นมาร์กซ์ (Marx) และเอนเงิล (Engels) ประสบความสำเร็จในการแสดงให้เห็นถึงปัญหาการพัฒนาโครงสร้างทางสังคมมากกว่าการให้ความสำคัญต่อการเลือกหนทางปฏิบัติของบุคคล แต่ถึงแม้จะไม่ได้แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางสังคมและบุคคลดังกล่าวแล้ว มาร์กซ์และเอนเงิลก็ชี้ให้เห็นว่า การกระทำรวมหมู่เป็นรากฐานของโครงสร้างทางสังคม ส่วนเลนิน (Lenin) และกรัมสกี (Gramsci) ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจต่อบทบาทของโอกาสทางการเมือง (political opportunities) องค์การ (organization) และ วัฒนธรรม (culture) ที่มีบทบาทในการสร้างการกระทำรวมหมู่

มาร์กซ์เขียนเรื่อง พื้นฐานของสังคมทุนนิยม ซึ่งสร้างศักยภาพในการระดมสมาชิก (mobilization potential) เลนินให้ความสำคัญเรื่ององค์การเคลื่อนไหว (movement organization) เพื่อที่จะสร้างโครงสร้างการเคลื่อนไหว และ ป้องกันการกระจัดกระจาย เพื่อให้มีการรวมตัวกันเรียกร้องได้ชัดเจน ส่วนกรัมสกีกล่าวถึงการสร้างวัฒนธรรมที่จำเป็น ในการสร้างความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในวงกว้าง (broad consensus) ในเรื่องเป้าหมายของฝ่ายตน (party's goal)

⁴² Ibid., pp. 11-13.

2.3.2. ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม ระดับบุคคล⁴³

ในช่วงทศวรรษ 1960 และ 1970 ทฤษฎีที่ใช้อธิบายความเคลื่อนไหวสำคัญ ๆ ได้แก่นวนความคิดของ เทด เกอร์รี่ (Ted Gurr) ในหนังสือเรื่อง Why Men Rebel โดยมีแนวความคิดหลัก ๆ ว่า ความคับข้องใจ (frustration) จะนำไปสู่การก้าวร้าว (aggression) หมายถึง ความรู้สึกถูกริดรอนสิทธิเปรียบเทียบ (relative deprivation) ในเรื่องเศรษฐกิจและสังคมที่บุคคลไม่อาจจะอดกลั้นต่อไปได้ และ จะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงทางการเมือง ซึ่งทฤษฎีนี้จะถูกใช้ในการแปลความหมายการเดินขบวนเพื่อสิทธิของพลเมืองในช่วงทศวรรษ 1960 บ่อย ๆ ตัวอย่างเช่น การศึกษา การเดินขบวนของนักศึกษา ทฤษฎีนี้กล่าวว่า นักศึกษาประท้วงเพราะการขาดการมีอิทธิพลทางสังคมหรือการขาดแคลนทางเศรษฐกิจและยังใช้อธิบายการประท้วงอื่น ๆ ที่เกิดในปัจจุบันนี้ด้วย เช่น กลุ่มอนุรักษนิยมในเยอรมนี ประท้วงเพราะได้รับการสนับสนุนจากเด็กหนุ่มสาว ผู้ตงงาน นักวิชาการที่คับข้องใจจากการตงงานเป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้ อาจจะไม่สามารถอธิบายความสำคัญของปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ได้ เหตุผลประการหนึ่งก็คือ นักศึกษาที่เข้าทำการประท้วง และ นักกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ไม่ได้เป็นผู้มีปัญหาจากการถูกริดรอนสิทธิทางสังคมโดยตรง⁴⁴ ตรงกันข้ามกลับเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะของอภิสิทธิ์ชน หรือเป็นชนชั้นกลางที่ได้รับผลประโยชน์จากการมีอยู่ของรูปแบบการเมืองและสังคมปัจจุบัน

⁴³ Ibid., pp. 13-16.

⁴⁴ Russell J. Dalton, Manfred Kuechler, and Wilhelm Burklin, "The Challenge of New Movements," In Russell J. Dalton and Manfred Kuechler, eds., *Challenging The Political Order* (Cambridge : Polity Press. 1990). p. 7.

เอ็ดวาร์ด มุลเลอร์ (Edward Muller)⁴⁵ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความไม่พอใจ (dissatisfaction) และการประท้วง (protest) พบว่ามีความเชื่อมโยงเชิงประจักษ์น้อย สำหรับ กิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองในปลายทศวรรษที่ 1960

ซามูเอล บาร์นส์ และคณะ (Samuel Barnes)⁴⁶ ในหนังสือชื่อ Political Action พบว่าความรู้สึกว่าตนถูกลิดรอนสิทธิเปรียบเทียบ มีผลกระทบเพียงเล็กน้อย ต่อแนวโน้มจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการประท้วง โจอัน เกอร์นีย์และแคธลีน ทีเออร์นีย์ (Joan Gurney and Kathleen Tierney's)⁴⁷ สรุปถึงจุดอ่อนของทฤษฎีการถูกลิดรอนสิทธิเปรียบเทียบไว้ว่า "แนวทางการถูกลิดรอนสิทธิเปรียบเทียบในตัวของมันเองนั้น มีปัญหาทั้งจากเรื่องแนวความคิด ทฤษฎีและการวิจัยเชิงประจักษ์ ที่พบจุดอ่อนมากเกินไปจนกว่าจะมีประโยชน์ในการวิเคราะห์ การเกิดและการพัฒนาของการเคลื่อนไหวทางสังคม "

⁴⁵ Edward Muller, "A Test of a Partial Theory of Potential for Political Violence." *American Political Science Review*, 66 (1972), pp. 928-959.

⁴⁶ Samuel Barnes, Max Kaase, et.al., Political Action : Mass Participation in Five Western Democracies (Beverly Hills, CA : Sage Publications, 1979).

⁴⁷ Joan Gurney and Kathleen Tierney, "Relative Deprivation and Social Movements : A Critical Look at Twenty Years of Theory and Research," Sociological Quarterly, 23 (1982), pp. 33-47.

2.3.3 ทฤษฎีผลประโยชน์ส่วนตนที่มีเหตุผล (rational self-interest)

แนวความคิดนี้เสนอว่า การปฏิบัติ และรูปแบบอื่น ๆ ของการกระทำทางสังคมได้รับผลมาจากความหวังที่แต่ละบุคคลจะได้รับทำให้แต่ละคนเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมือง⁴⁸

แมนเคอร์ โอลสัน (Mancur Olson)⁴⁹ ผู้บุกเบิกตัวแบบการเลือกด้วยเหตุผล (rational choice model) อธิบายว่า บุคคลจะไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมรวมหมู่ขนาดใหญ่ นอกเสียจากว่าจะเห็นผลประโยชน์ (benefits) มากกว่าต้นทุน (costs) ของการมีส่วนร่วม นั่น มิฉะนั้นบุคคลจะมีเหตุผลที่ไม่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวใด ๆ และจะคอยรับผลประโยชน์ร่วมกับคนอื่นโดยไม่ต้องลงแรง (free rider) ดังนั้นผลประโยชน์ส่วนบุคคล (self-interest) คือแรงจูงใจให้มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหว

ในหนังสือ *The Logic of Collective Action* โอลสัน กล่าวว่า สมาชิกคนสำคัญของกลุ่มซึ่งมีผลประโยชน์ที่เพียงพอในทรัพย์สินส่วนรวม (Collective good) เท่านั้น จึงจะเข้าไปเป็นผู้นำ เพราะหากกลุ่มมีขนาดใหญ่ ประชาชนส่วนใหญ่จะพอใจในการได้รับบริการได้เปล่า (free rider) จากความพยายามของผู้ที่มีความสนใจในสินค้าที่ต้องการร่วมกันนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้นำที่ตีมีทางเลือกสองทางคือ บังคับกะเกณฑ์ (impose) หรือให้ทางเลือกด้วยการเสนอแรงจูงใจที่เลือก (selective incentives) เพื่อจะสร้างความมั่นใจว่าการมีส่วนร่วมของเขามีคุณค่า⁵⁰ ตัวอย่างเช่น ในกรณีของแรงงานที่มีการเรียกร้องค่าแรงนั้น

⁴⁸ Gordon Tullock, "The Paradox of Revolution," *Public Choice*, 11(1971), pp. 425-447.

⁴⁹ Mancur Olson, *The Logic of Collective Action* (Cambridge, MA : Harvard University Press, 1965)

⁵⁰ *Ibid.*, p. 51.

ผู้ที่ไม่เข้าร่วมด้วยก็อาจได้ผลประโยชน์แบบได้เปล่าเช่นกัน ดังนั้นจะมี แรงจูงใจอื่นให้ เลือกได้อีกเช่น แผนงานเงินบำนาญ (pension plans) หรือ โอกาสการพักผ่อนต่างๆ (recreational opportunities) เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวคิดของโอสสัน นั้นมีการโต้แย้งว่า ประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมใน การเคลื่อนไหวนั้น ไม่ได้เกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัว (self-interest) เท่านั้น แต่เพราะว่ามีความเชื่ออย่างลึกซึ้ง (deeply held beliefs) การตัดสินใจ จะเข้าสมาคมกับผู้อื่น อย่างไรก็ตามการกระทำรวมหมู่ก็เห็นได้ว่าเกิดทั้งในกลุ่มใหญ่และ กลุ่มขนาดเล็กไม่ว่าจะมีความเสี่ยงมากหรือน้อยก็ตามดังนั้น แนวความคิดของโอสสันอาจ ไม่สามารถใช้วิเคราะห์การเคลื่อนไหวทางสังคมได้เพราะปัญหาที่แท้จริงของการเคลื่อนไหว ของสังคม คือตัวสังคมนั่นเอง

แนวความคิดเรื่องการเลือกด้วยเหตุผลนี้ จะเห็นว่าการเบี่ยงเบนจากตัวแบบเชิง เหตุผลนี้จะเกิดขึ้น เฉพาะเมื่อเกิดการบังคับ (coercion) หรือข้อจำกัดภายนอก (external constraints) เท่านั้น ที่จะทำให้การใช้เหตุผลนี้เปลี่ยน

ตัวแบบการเลือกด้วยเหตุผลมีประสิทธิภาพในการอธิบายว่าทำไมประชาชนส่วน ใหญ่จึงไม่มีส่วนร่วมในกลุ่มที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของเรา แต่ปัญหาดังที่กล่าวไว้ข้าง ต้นแล้วว่าไม่สามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผลว่าทำไมชนกลุ่มเล็ก ๆ ยังมีส่วนร่วมทาง การเมืองอยู่ได้ ทั้งนี้เพราะตัวแบบนี้จำกัดการอธิบายอยู่เพียงเฉพาะเรื่องทางเศรษฐกิจและ รางวัลตอบแทนที่ชัดเจนเท่านั้น การใช้เหตุผลตามแนวนี้จึงจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มนัก เศรษฐศาสตร์เท่านั้น

2.4 แนวทางวิเคราะห์พฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior)

2.4.1 แนวทางวิเคราะห์ระดับบุคคล

ในปี ค.ศ. 1934 หนึ่งปีภายหลัง ฮอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) ได้อำนาจในเยอรมนีด้วยการเป็นหัวหน้าของกลุ่มเคลื่อนไหวมวลชน เฮอร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer)⁵¹ ได้เสนอเกณฑ์ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของการรวมหมู่และพฤติกรรมฝูงชนโดยมีพื้นฐานมาจากผลของการเป็นอุตสาหกรรม (industrialization) และการเป็นเมือง (urbanization) ที่มีต่อทัศนคติ (attitudes) และความเชื่อ (beliefs) ของบุคคล โดยแสดงว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ (symbolic interaction) ที่เกิดจากการแตกสลายลงของการปฏิบัติประจำวันในพฤติกรรมปกติของสถาบัน

ส่วนพฤติกรรมปรับตัว (adaptive behavior) ที่มีต่อปทัสถานใหม่ ๆ นั้น เรียกว่าเป็นแนวโน้มการเรียนรู้และแก้ไขปัญหา (problem solving and learning orientation) ของแต่ละบุคคล

กล่าวโดยสรุปแล้วแนวทางของบลูเมอร์ เป็นการศึกษาพฤติกรรมในระดับบุคคล โดยสังเกตจากปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ และการปรับตัวต่อปทัสถานใหม่ ๆ โดยผ่านการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหา

⁵¹ Herbert Blumer, " Social movements " In A. M. Lee (ed.), New Outline of the Principles of Sociology (New York : Barnes and Noble, 1951).

2.4.2 แนวทางการวิเคราะห์ระดับโครงสร้าง

แนวทางนี้ได้รับอิทธิพลมาจาก ทาลคอตท์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) ในเรื่อง ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (structural-functional) โดยอธิบายการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปของความเครียด (strains)⁵² ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน ภายในระบบที่หลากหลาย ซึ่งก่อให้เกิดความหลากหลายในสังคมสมัยใหม่ เช่นการเกิดขบวนการฟาสซิสต์ (Fascist) นั้น ได้รับการอธิบายว่า เกิดจากผลความไม่เท่าเทียมกันของการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนา ประชาธิปไตย และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในกลุ่มต่าง ๆ ของสังคมที่มีอยู่มากมาย ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงได้รับผล กระทบ จาก 2 ทางด้วยกันคือ จากโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ใหญ่กว่าและแรงกดดันให้เลือกข้างใดข้างหนึ่ง จากนั้นจะเกิดการตัดสินใจว่าจะมีจุดยืนเป็นพรรคก้าวหน้า (progressive) หรือพวกปฏิกริยา (reactionary)

ทั้ง 2 แนวทางดังกล่าวข้างต้นนี้ รวมเรียกว่า แนวทางพฤติกรรมรวมหมู่ (collective behavior approach) โดยมีการแบ่งการอธิบายปรากฏการณ์ระหว่างนักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ในระดับมหภาค (macro oriented structural functionalist) และนักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนสัญลักษณ์ ในระดับจุลภาค (micro oriented symbolic interactionists) ทั้ง 2 แนวทางนี้ครอบคลุมการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงทศวรรษที่ 1960 โดยกลุ่มที่มีแนวโน้มสนับสนุนทฤษฎีแลกเปลี่ยนทางสัญลักษณ์ ให้ความสำคัญต่อบรรทัดฐานที่มีอยู่ กระบวนการควบคุมตนเอง และการปฏิรูปภายใน รวมทั้งการเรียนรู้ทางสังคมและการสร้างสรรค์ของพฤติกรรมรวมหมู่⁵³ ส่วนกลุ่มที่มีแนวโน้มสนับสนุน

⁵² Ron Everman and Andrew Jamison, Social Movement (Cambridge : Polity Press, 1991), pp. 11-12.

⁵³ Ibid., p. 13.

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของพาร์สันส์ให้ความสำคัญกับตัวกำหนดทางสังคม (societal determinants) ของพฤติกรรมรวมหมู่ และความเครียด (strains) ทางสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขต่อกระบวนการ

2.4.3 แนวทางการวิเคราะห์ด้วยผลประโยชน์ทางการเมือง

จีน โคเฮน (Jean Cohen)⁵⁴ ได้เสนอการวิเคราะห์โดยให้มีข้อตกลงร่วมกัน ได้แก่ ผลประโยชน์ทางการเมือง (political interests) และพฤติกรรมรวมหมู่ โดยมีข้อเสนอ ดังนี้

- 1) มีการกระทำที่แบ่งแยกกัน 2 แนวทาง ได้แก่ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนที่อิงสถาบันแบบดั้งเดิม (institutional conservational) และพฤติกรรมรวมหมู่ที่ไม่เป็นสถาบัน (noninstitutional collective behavior)
- 2) พฤติกรรมรวมหมู่ที่ไม่เป็นสถาบัน เป็นการกระทำที่ไม่ถูกชักนำโดยบรรทัดฐานทางสังคมที่มีอยู่แล้ว แต่ได้ถูกจัดให้พร้อม ในการเผชิญหน้าสถานการณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (nonstructured) และไม่เคยมีมาก่อน
- 3) สถานการณ์ดังกล่าว ถูกเข้าใจในรูปของแตกทำลายลงของกลไกการควบคุมทางสังคมและการบูรณาการทางบรรทัดฐานที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง
- 4) ผลของความเครียด ความไม่พอใจ (discontent) ความคับข้องใจ (frustration) และการก้าวร้าว (aggression) ได้ชักนำให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในพฤติกรรมรวมหมู่

⁵⁴ Jean Cohen, "Strategy or Identity : New Theoretical Paradigms and Contemporary Social Movements." *Social Research*, 52 (1985), pp. 671-672.

5) พฤติกรรมรวมหมู่ที่ไม่เป็นสถาบันมีวงจรชีวิตเช่นกัน ได้แก่ การวิเคราะห์ต้นเหตุ ซึ่งเคลื่อนจากการเป็นฝูงชน (crowd) ไปเป็นสาธารณะ (publics) และการเคลื่อนไหวทางสังคม

6) การเกิดขึ้นและเติบโตของการเคลื่อนไหว ในวงจรชีวิตนี้ เกิดขึ้นด้วยกระบวนการสื่อสารอย่างหยาบ ๆ ได้แก่การแพร่ระบาด (contagion) ข่าวลือ (rumour) ปฏิกริยาหมุนเวียน (circular reaction) และการแพร่กระจาย (diffusion)

การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้แนวความคิดหลักทั้ง 3 แนวทางนี้

ส่วนการศึกษาถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเคลื่อนไหวเพื่อทำการประท้วงกับสาเหตุต่าง ๆ สำหรับวิเคราะห์การประท้วงในช่วงทศวรรษที่ 1982 ใ้ว่าเกิดจากปัจจัย 5 ประการคือ

1) สถานภาพที่ไม่สอดคล้องกัน (status inconsistency)

แนวคิดนี้ เสนอโดย เลนสกี (G.Lenski)⁵⁵ โดยกล่าวว่า ความเครียดมักจะนำไปสู่รูปแบบที่ไม่ปกติของพฤติกรรมหรือทัศนคติ เกชเวนเดอร์ (J. A. Geschwender)⁵⁶ อธิบายการที่ประชาชนเข้าทำการประท้วงว่าประชาชนที่ได้รับความทุกข์จากความขัดแย้งภายในซึ่งสร้างขึ้นโดยการไม่สอดคล้องกันของสถานะจะปลดปล่อย ความไม่สนใจโดยเข้าร่วมการเคลื่อนไหวแบบใช้ความรุนแรง

⁵⁵ G. Lenski, "Status Crystallization : A Non-verbal Dimension of Social Status." *American Sociological Review* 19 (August 1954), pp. 405-413.

⁵⁶ J. A. Geschwender, "Continuities in the Theories of Status Consistency and Cognitive Dissonance," *Social Forces* 46 (December 1967), pp. 160-171.

2) การลิดรอนสิทธิสะสม (Cumulative Deprivation)

เป็นแนวความคิดว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งโดยพื้นฐานและการสะสมไปในทางยากจนลงนั้นในที่สุดจะทำให้เกิด ความไม่พอใจเพียงพอจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวต่อต้านทางการเมือง และกลุ่มที่มีเหตุผลในการเข้าเคลื่อนไหวและสนับสนุนมากที่สุด คือกลุ่มแรงงานและชนชั้นล่าง

3) การลิดรอนสิทธิเปรียบเทียบ (Relative Deprivation)

แนวทางนี้เสนอว่าความไม่พอใจและการปฏิวัติจะเกิดในหมู่คนที่ประเมินผลสัมฤทธิ์ของตนโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐาน และความสำเร็จของผู้ที่มีสถานการณเดียวกัน ซึ่งมีความแตกต่างกันเพียงความได้เปรียบที่ต่างกัน⁵⁷

4) การคาดหวังที่เพิ่มสูง (Rising Expectation)

การคาดหวังที่เพิ่มสูงนี้ เกิดเพราะประชาชนเกิดความคาดหวังที่สูงขึ้นและไม่พอใจกับการปรับปรุงให้ดีขึ้นทีละขั้นทีละตอนตามปกติได้ จึงเกิดความไม่พอใจและเข้าร่วมในการต่อต้าน เพื่อทำให้การปรับปรุงดีขึ้นแบบก้าวกระโดด

⁵⁷ A. M. Orum and A. W. Orum, " The Class and Status Bases of Negro Student Protest, " *Social Science Quarterly* 45 (December 1968), pp. 521-533.

เครน บรินตัน (Crane Brinton)⁵⁸ ศึกษาพบว่า ความคับแค้นทางเศรษฐกิจของกลุ่มใด ๆ ซึ่งไม่ได้เลวร้ายมากนัก แต่การที่โอกาส (opportunities) ในการได้รับความก้าวหน้ากลับถูกจำกัดด้วยเหตุผลทางการเมือง เป็นเหตุของการปฏิวัติ

5) การโดดเดี่ยว (Isolation)

คอร์น เฮาเซอร์ (W. Kornhouser)⁵⁹ เสนอว่าการโดดเดี่ยวทางสังคมทำให้เกิดการเข้าประท้วงทางการเมืองได้

2.4.4 จุดอ่อนของแนวทางวิเคราะห์พฤติกรรมรวมหมู่⁶⁰

ปัญหาที่แนวทางวิเคราะห์พฤติกรรมรวมหมู่มักจะมี คือปรากฏการณ์การประท้วงของนักศึกษาและประชาชนของประเทศต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1960

โดยแนวคิดเรื่อง การแลกเปลี่ยนทางสัญลักษณ์ ในระดับบุคคลนั้น ไม่สามารถอธิบายว่า ทำไมนิสิต นักศึกษาที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดีมีการปรับตัวดี จึงต้องมีพฤติกรรมทางการเมืองที่ขัดแย้งกับโอกาสในเรื่องของอาชีพในอนาคตของตนเอง ถ้ายึดถือแนวความคิดของมาร์กซ์อย่างเคร่งครัดแล้ว การให้ความสำคัญต่อวิถีการผลิต

⁵⁸ Crane Brinton, The Anatomy of Revolution (New York : Vintage Books, 1958), p. 36.

⁵⁹ W. Kornhouser, The Politics of Mass Society (New York : Free Press, 1959).

⁶⁰ Ron Everman and Andrew Jamison, Social Movements (Cambridge : Polity Press, 1991), p. 19.

และ ความขัดแย้งระหว่างแรงงานกับทุนจะไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่กลุ่มนิสิตนักศึกษาในประเทศต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคม

ส่วนแนวคิดเรื่องของโครงสร้างหน้าที่ที่ประสบปัญหาในการวิเคราะห์ความขัดแย้งทางสังคมในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นองค์การและสถาบันที่ทันสมัยมีการบูรณาการอย่างมาก ทั้งยังถูกนำด้วยกลุ่มทางสังคมที่มีการปรับตัวได้สูงมาก ได้แก่ นิสิต นักศึกษา ซึ่งเป็นชนชั้นนำในสังคมสมัยใหม่ ไม่ใช่กลุ่มที่มีความรู้สึกวิปริต หรือ แปลกแยก (deviants) หรือเป็นกลุ่มที่เสียเปรียบในสังคมหรือเป็นกลุ่มที่ถูกละทิ้งจึงไม่เกิดความเครียดจากโครงสร้าง (structural strain) ด้วยเหตุนี้แนวคิดแบบโครงสร้างหน้าที่จึงไม่อาจใช้อธิบายได้

ด้วยสาเหตุของจุดอ่อนของแนวทางการวิเคราะห์พฤติกรรมรวมหมู่ดังกล่าว จึงเกิดการอธิบายปรากฏการณ์ด้วยวิธีการใหม่ ๆ⁶¹ ได้แก่การผนวกเอาแนวความคิดด้านจิตวิทยา (psychological) เข้ากับโครงสร้าง (structure) ได้ถูกนำมาใช้ โดยกล่าวว่า นิสิต นักศึกษา เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะต่างก็ถูกเลี้ยงดูมาอย่างสะดวกสบายจากครอบครัวชนชั้นกลาง (middle class comfort) ซึ่งแสวงหาคุณค่าแบบหลังวัตถุนิยม (postmaterial values) ซึ่งด้านหนึ่งเกี่ยวข้องกับการทำให้ตนเองพอใจ (self fulfillment) และเกี่ยวข้องกับความหมายที่ไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว (altruistic goals) ที่เกี่ยวกับ คุณภาพชีวิต⁶²

จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองยุคใหม่ ไม่ใช่เป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้เปรียบหรือได้อภิสิทธิ์ (privilege) เท่านั้น แต่เป็นความพยายามที่จะตั้งข้อสงสัยและปรับทิศทางกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้กว้างขึ้น โดยกลุ่มใหม่ ๆ ของสังคมเพื่อจัดรูป

⁶¹ *Ibid.*, p. 20.

⁶² *Ibid.*

แบบเอกลักษณ์การรวมหมู่เสียใหม่ ในยุโรปนั้น การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่นี้ ได้แก่ ประเด็นในเรื่องสิทธิสตรี สันติภาพและสิ่งแวดล้อม โดยมีการแยกออกมาอย่างชัดเจนจากการเคลื่อนไหวแบบเก่าของ ชนชั้นแรงงาน ดังที่ได้มีการกล่าวถึงว่าเป็นสังคมหลังยุคอุตสาหกรรม (postindustrial society)⁶³

สำหรับในสหรัฐอเมริกา หลังทศวรรษ 1960 แนวความคิดเรื่องการระดมทรัพยากรได้เกิดขึ้นมา เพื่อท้าทายแนวความคิดอื่น ๆ⁶⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแนวความคิดที่ ขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องพฤติกรรมรวมหมู่ โดยการระดมทรัพยากร มีหน่วยการวิเคราะห์ องค์การ ไม่ใช่ในระดับบุคคล ดังนั้นจึงไม่สนใจว่าทำไมบุคคลจึงเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่ให้ความสำคัญต่อความมีประสิทธิภาพของการเคลื่อนไหวนั่นเอง ได้แก่ องค์การความเคลื่อนไหวที่ใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ การตั้งคำถามจึงไม่อยู่ที่ว่า ใครเป็นผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหว หรือแรงจูงใจอะไรที่ชักนำเข้าร่วม รวมทั้ง ไม่สนใจต่อความหมายของประวัติศาสตร์ หรือโครงสร้าง แต่จะให้ความสนใจต่อคำถามว่า ทำไมการเคลื่อนไหวหนึ่ง จึงประสบความสำเร็จมากกว่า การเคลื่อนไหวอื่น ๆ ทั้งนี้ความสำเร็จจะมีปัจจัยมาจาก ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ขององค์การ ความมีประสิทธิภาพในการมีทรัพยากร ได้แก่ประชาชน วัสดุและความคิด เพื่อระดมผู้สนับสนุน และหน่วยงานที่มีอยู่ให้ความสำคัญต่อความต้องการของกลุ่มเคลื่อนไหวมากน้อยเพียงใด

⁶³ *Ibid.*, pp. 22-23.

⁶⁴ *Ibid.*, pp. 23-24.

2.5 แนวทางการวิเคราะห์ของยุโรป

แนวทางวิเคราะห์การเคลื่อนไหวทางการเมือง ของทางยุโรปนั้น โทเรน (A.Touraine)⁶⁵ เสนอว่าผลประโยชน์ที่การเคลื่อนไหวทางสังคมให้ความสนใจนั้น ถูกมองว่าเป็นการสร้างสรรค์ที่ก่อตัวขึ้นในกระบวนการ การกระทำทางสังคม ในรูปของเอกลักษณ์ (identity)

เฮเกดัส (Hegedus)⁶⁶ ได้กล่าวถึงลักษณะของการเคลื่อนไหวทางการเมืองยุคใหม่ว่า การกระทำร่วมกันได้แก่การปฏิบัติแบบอหิงสา (non-violent) โครงสร้างที่หลากหลายและไม่บูรณาการ การต่อต้านสายการบังคับบัญชา และเครือข่ายในองค์กร การมีสมาชิกในเขตเดียวกันที่ข้ามชนชั้น ข้ามอุดมการณ์ ข้ามวัย ไม่มีการบังคับต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และไม่มีการกีดกัน ดังนั้น จะไม่มีกลุ่มที่มีอภิสิทธิ์ สำหรับการกระทำร่วมกัน จะใช้ความรุนแรงได้อีกแล้ว การต่อสู้ทางชนชั้นได้ถูกละทิ้งแล้ว

คลาร์กและลิปเซท (T.N.Clark and S.M.Lipset)⁶⁷ ได้เสนอเอกสารเรื่องการแตกเป็นส่วนย่อยของการแบ่งชนชั้น (fragmentation of stratification) ของยุโรปตะวันตกว่าการแบ่งเป็นชนชั้นได้ถูกทำลายลง เศรษฐกิจที่เคยเป็นตัวกำหนดลดถอยลงและปัจจัยด้าน

⁶⁵ A. Touraine, The Voice and the Eye (Cambridge : Cambridge University Press, 1981).

⁶⁶ Z. Hegedus, " Social Movement and Social Change in Self-Creative Society : New Civil initiatives in the International Arena." International Sociology 1 (1989).

⁶⁷ T. N. Clark and S. M. Lipset, " Are Social Classes Dying ?," International Sociology 4 (1991), pp. 397-411.

สังคมและวัฒนธรรมมีบทบาทมากขึ้น กลุ่มการเมืองถูกกำหนดโดยชนชั้นน้อยกว่ากลุ่มประเทศอื่น ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าชนชั้นหมดความหมาย หากทว่าจะไม่ใช้มิติเดียวในการพิจารณาอีกต่อไป

โรนัลด์ อินเกลฮาร์ท (Ronald Inglehart)⁶⁸ ได้เสนอว่า ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองประเด็นทางการเมืองตะวันตก ถูกครอบงำโดย "รัฐศาสตร์แบบเก่า" ซึ่งให้ความสำคัญต่อความขัดแย้งระหว่างผู้มีและผู้ไม่มี (haves and have nots) โดยพยายามเอาชนะเป้าหมายทางด้านเสถียรภาพ และความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ และการทหาร

รอมเมล และ โปกุนท์ (F. M. Rommel and T. Poguntke)⁶⁹ กล่าวว่า จากช่วงทศวรรษที่ 70 ประเด็นทางการเมืองได้เปลี่ยนไปเป็นแบบใหม่ที่คนหนุ่มสาว และพลเมืองที่มีการศึกษาของประชาธิปไตยตะวันตก เริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเมือง เช่น นิเวศวิทยา (ecology) การกำหนดชะตากรรมของตนเอง (selfdetermination) แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศโดยไม่ใช้กำลังทหาร สิทธิความเท่าเทียมกันของชนกลุ่มน้อย และการปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ ในโลกที่สาม แนวความคิดดังกล่าวข้างต้น ปรากฏอยู่บนการเรียกร้องของกลุ่มกิจกรรมอนุรักษ์ การเคลื่อนไหวต่อต้านโรงงานไฟฟ้าพลังนิวเคลียร์ การต่อต้านการสะสมอาวุธการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี เป็นต้น

กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ต่อสู้เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของกลุ่มตน โดยใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ เช่นการเดินขบวนขนาดใหญ่ การคว่ำบาตร (boycotts) รวมถึงการ

⁶⁸ Renald Inglehart, The Silent Revolution : Changing Values and Political Styles among Western Publics (Princeton : Princeton University Press, 1997).

⁶⁹ Ferdinand Muller-Rommel and Thomas Poguntke, eds., New Politics (Cambridge University Press, 1995), p. xi-xiv.

ยึดสถานที่ต่าง ๆ และสิ่งที่คุณคล้ายกัน โดยเรื่องเช่นนี้ก่อนทศวรรษ 1970 การกระทำดังกล่าวไม่เกิดมากนักและมักจะถูกเรียกว่า ไม่เป็นไปตามแบบแผน (unconvention)⁷⁰

การเรียกรูปแบบการเช่นนี้ว่าไม่เป็นไปตามแบบแผนนี้ เริ่มมีความหมายลดน้อยลงในช่วงทศวรรษ 1990⁷¹ เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศตะวันตก ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การกระทำที่ดูเหมือนนอกกรอบในอดีตค่อย ๆ กลายเป็นการกระทำที่ดูเหมือนจะชอบด้วยระบบ (convention) มากขึ้น

ข้อแตกต่างระหว่างการเมืองแบบเก่าและแบบใหม่ก็คือ ระบบการเมืองแบบเก่าจะถูกครอบงำโดยวิธีการ มีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นนำทางการเมือง (political elites) ในขณะที่การเมืองแบบใหม่นั้น มีลักษณะการแพร่กระจายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบทำทนายชนชั้นนำ ในเรื่องประเด็นทางการเมืองและการแก้ไขนั้น ในระบบการเมืองแบบเก่า ใช้การแก้ไขผ่านสายงานตามลำดับชั้นขององค์การ เช่น สภภาพแรงงาน พรรคการเมือง และ กลุ่มผลประโยชน์ ในขณะที่ระบบการเมืองแบบใหม่นั้น ประชาชนจะกดดันต่อชนชั้นนำ เพื่อให้ทำตามความต้องการ ของตนด้วยการรวมตัวกันเป็น กลุ่ม เคลื่อนไหวทางสังคมที่มีรูปแบบหลวม ๆ และต้องการมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจ ระบบประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) และปฏิเสธรูปแบบด้านการใช้ตัวแทน ในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ดังนั้น ชนชั้นนำทางการเมืองจะลดบทบาทลง

กล่าวโดยสรุปแล้ว นักวิชาการทางด้านยุโรปได้พยายามอธิบายการเคลื่อนไหวทางสังคมเสียใหม่ โดยให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์มากขึ้น⁷² โดยเสนอแนวความคิดด้านอุดม

⁷⁰ Samuel H. Barnes and M. Kaase, et.al., Political Action (London and Beverly Hills : Sage, 1979).

⁷¹ Jan Nederveen Pieterse (ed.), Emancipations. Modern and Postmodern (London : Sage Publications, 1995), pp. xi-xii.

⁷² Russell J. Dalton and Manfred Kuechler (ed.), Challenging the Political Order (Cambridge : Polity Press, 1990), pp. 10-11.

การณ์ว่ามีความแตกต่างกันระหว่างใหม่กับเก่า โดยที่อุดมการณ์เก่าของสังคมนิยม อุตสาหกรรมตะวันตก ที่ครอบงำอยู่ได้เกิดความมั่งคั่งและวัตถุ ในขณะที่ อุดมการณ์ใหม่นั้นได้แก่ การใส่ใจในเรื่องวัฒนธรรมและ คุณภาพชีวิตที่ถูกละเลยมานานมากขึ้น

2.6 แนวทางการวิเคราะห์องค์การ การระดมทรัพยากร

แนวความคิดการระดมทรัพยากรมองแนวความคิดพฤติกรรมรวมหมู่แบบเดิมว่า ติดยึดอยู่กับปัญหาเรื่องจิตวิทยาสังคมในระดับบุคคลด้านหนึ่งและทฤษฎีทั่วไปเรื่องโครงสร้างหน้าที่ในอีกด้านหนึ่ง⁷³

แนวความคิดการระดมทรัพยากรศึกษาหลักการคัดเลือกสมาชิกและรูปแบบขององค์การ จอห์น แมคคาร์ธี และเมเยอร์ ซาลด์ (John McCarthy and Mayer Zald)⁷⁴ เสนอว่าทักษะด้านองค์การ (organizational skill) ที่มีอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ทำให้มีทรัพยากรในการระดมสมาชิก ซึ่งองค์การนี้ไม่ได้ประกอบด้วย ผู้ที่มีผลประโยชน์สูง ในสินค้าที่ต้องการรวมหมู่อย่างที่ โอลสันกล่าวไว้แต่เป็นมืออาชีพ (professional) เรียกว่า ผู้ประกอบการ การเคลื่อนไหว (movement entrepreneurs) ที่มีทักษะและโอกาสในการชักนำ ผู้คับแค้นจำนวนมาก (reservoirs of grievances) ให้เข้ามาสู่องค์การ

การเคลื่อนไหวทางสังคม ยากที่จะเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาคารกะทำรวมหมู่ได้โดยใช้เพียงทรัพยากรภายใน ดังนั้นจึงมักจะชักนำทรัพยากรภายนอก ได้แก่ จังหวะโอกาส (opportunities) รูปแบบการประท้วงแต่เดิม (conventions) ความเข้าใจ (understanding) และเครือข่ายทางสังคม (social networks) เพื่อประสานงานและรักษาการกระทำรวมหมู่ไว้ ซึ่งหากทำได้ดังนี้แล้ว แม้แต่กลุ่มที่มีทรัพยากรจำนวนน้อย ก็อาจต่อสู้

⁷³ Ibid. p. 11.

⁷⁴ Sidney Tarrow, Power in Movement (New York : Cambridge University Press, 1994), p. 10.

และรักษา การกระทำรวมหมู่ที่มีต่อฝ่ายต่อต้านการประท้วง ที่ทรงพลังได้ ในส่วนของ
ทรัพยากรภายนอกนั้น โอกาสที่สำคัญที่สุดได้แก่การเปลี่ยนแปลงในโอกาสทางการเมือง
ทรัพยากรภายนอกหลัก ๆ ที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ เครือข่ายทางสังคมที่การกระทำรวมหมู่
เกิดขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ทางอุดมการณ์ที่ใช้เป็นกรอบ (frame)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (resource mobilization) เสนอว่าความไม่พอใจทาง
การเมืองและความขัดแย้งทางสังคมนั้น มีอยู่ในทุกสังคม ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางสังคม
นั้น พึ่งพาการสร้างองค์การ เพื่อระดมสมาชิกมากกว่า ผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน ทฤษฎีนี้ให้
ความสำคัญกับองค์การ คนเงินและทรัพยากรอื่น ๆ ในการประท้วง ดังนั้นปัจจัยสำคัญคือ
โครงสร้างพื้นฐานขององค์การนั่นเอง

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรนี้ ให้แนวความคิดใหม่ ๆ โดยการเปลี่ยนจุดศูนย์กลาง
ของการศึกษาจากเรื่องความไม่พอใจของพลเมือง ไปเป็นองค์การการเคลื่อนไหวทางสังคม
ซึ่งกลยุทธ์ขององค์การการเคลื่อนไหวทางสังคมนี้อยู่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของอารมณ์ของพล
เมืองที่มีความคับข้องใจอีกต่อไปแต่กลับเป็นการคำนวณว่าทำอย่างไรจะทำให้จุดมุ่งหมาย
ขององค์การ ก้าวหน้าต่อไปไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการผ่านการประท้วงอย่างกว้างขวาง
หรือการเริ่มต้น วิ่งเต้น (lobbying) ทางการเมืองก็ตามทฤษฎีนี้ก็ยังคงให้ความสำคัญต่อผู้
ประกอบการเป็นรายบุคคล (individual entrepreneurs) หรือ นักเคลื่อนไหวมืออาชีพใน
การสร้างและนำองค์การนี้ ดังนั้นองค์การจึงมักเกิดจากบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มที่เป็นผู้ก่อ
ตั้งขึ้นส่วนองค์ประกอบของการระดมทรัพยากรมีอยู่ 4 ประการคือ⁷⁵

⁷⁵ *Ibid.*, pp. 17-18.

1. โครงสร้างของโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure)

ประชาชนที่เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคมจะเกิดจากโอกาสทางการเมือง ดังนั้น การเคลื่อนไหวจึงไม่ได้เกิดขึ้น แต่เพียงเพราะเหตุจากระดับของความคับแค้นของผู้ให้การสนับสนุน ด้วยเหตุนี้ในบางเหตุการณ์ กลุ่มที่มีความคับแค้นเพียงเบาบาง และมีทรัพยากรภายในน้อย กลับมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหว ทั้ง ๆ ที่กลุ่มที่มีความคับแค้นอย่างลึกซึ้ง และมีทรัพยากรอย่างพอเพียง แต่ขาดโอกาสกลับไม่เข้ามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวยิ่งไปกว่านั้น การเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีลักษณะแพร่กระจาย (diffused) มีการติดต่อกันและมีเครือข่ายใหม่ ๆ เกิดขึ้น เมื่อโอกาสเปิดขึ้นมา

โครงสร้างของโอกาสที่มีความสำคัญมากได้แก่ การเปิดช่องในการเข้าถึงอำนาจ จากการเปลี่ยนแปลงของการปกครองจากการมีพันธมิตรที่มีอิทธิพล และภายในกลุ่มผู้นำเอง โอกาสนี้เองทำให้ผู้มีทรัพยากรด้อยกว่าสามารถสร้างการเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ได้

2. รูปแบบการประท้วงแต่เดิม (contention by convention)

ในแต่ละกลุ่มจะมีประวัติศาสตร์และวิธีการประท้วงที่เป็นของตนเอง สจ๊วต ฮิลล์ และดอนัลด์ รอทไชลด์ (Stuart Hill and Donald Rothchild)⁷⁶ กล่าวว่าแต่ละกลุ่มแต่ละรัฐบาลหรือแต่ละบุคคลจะสร้างรูปแบบของการประท้วงหรือจลาจล ซึ่งบอกว่าจะต้องทำอะไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ และการอธิบายว่ามีเหตุผลอะไรในการกระทำเช่นนั้น ก็ด้วย

⁷⁶ Stuart Hill and Donald Rothchild, "The Impact of Regime on the Diffusion of Political Conflict," In M. Midlarsky, ed., The Internationalization of Communal Strife. (New York and London : Routledge, 1992), pp. 189-206.

พื้นฐานของการขัดแย้งที่ผ่านมา ชาร์ลส์ ทิลลี่ (Charles Tilly)⁷⁷ สังเกตว่าบุคคลไม่สามารถทำการกระทำรวมหมู่อย่างมีรูปแบบได้ถ้าไม่มีการรับรู้วิธีการมาก่อน เพราะแต่ละสังคมมีรูปแบบที่คุ้นเคยในการกระทำซึ่งจะเป็นที่รู้จักกันทั้งโดยฝ่ายทำทนายที่มีศักยภาพและฝ่ายต่อต้านการประท้วง อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้การเคลื่อนไหวจะไม่มีทรัพยากรในเรื่องแรงจูงใจที่เลือ่อก หรือการบังคับมากนัก ผู้นำจึงต้องอาศัยการพลิกแพลงเพื่อกระตุ้นการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้นจะมีรูปแบบทั้งเก่าและใหม่ผสมผสานกัน

3. โครงสร้างการระดมสมาชิก (mobilizing structure)

เครือข่ายทางสังคม (social networks) และสถาบัน (institution) เป็นโครงสร้างในการระดมสมาชิก เช่น เป็นเครือข่ายของการเป็นเพื่อนฝูง กลุ่มผลประโยชน์ เป็นสมาชิกของกลุ่มเคลื่อนไหว เป็นสมาชิกของกลุ่มวิชาชีพ⁷⁸

ดัก แมคอาดัม (Doug McAdam)⁷⁹ พบว่าเครือข่ายทางสังคม แสดงบทบาทสำคัญในการกำหนดว่า จะให้ใครเข้าร่วมหรือไม่ให้เข้าร่วมการประท้วง

⁷⁷ Charles Tilly, The Contentious French (Cambridge : Harvard University Press, 1986), ch. 1-2.

⁷⁸ Jurgen Gerhards and Dieter Rucht , " Mesomobilization : Organizing and Framing in Two Protest Campaigns in West Germany," American Journal of Sociology 98 (1992), pp. 555-596.

⁷⁹ Doug McAdam, " Recruitment to High Risk Activism : The Case of Freedom Summer, " American Journal of Sociology 92 (1986), pp. 64-90.

ฮันส์ปีเตอร์ ครีเอซี (Hanspeter Kriesi)⁸⁰ พบว่าวัฒนธรรมย่อยของการเคลื่อนไหวเป็นแหล่งทรัพยากร (resources) ที่นำไปสู่การกระทำรวมหมู่

อัลเบอโต้ เมลูตซี (Alberto Melucci)⁸¹ พบเช่นกันว่า เครือข่ายการเคลื่อนไหวมีบทบาทในการสร้างเอกลักษณ์รวมหมู่ (Collective identity) ของการเคลื่อนไหวในอิตาลี

วิลเลียม แกมสัน และคณะ (William Gamson)⁸² พบว่าสิ่งแวดล้อมของกลุ่มที่สนับสนุนมีความสำคัญ ในการทำให้บุคคลมีความต้องการ ลูกชิ้นพูดได้ต่อหน่วยงานที่ไม่ยุติธรรม ทั้ง ๆ ที่เขาอาจไม่ทำด้วยตนเองโดยลำพัง

⁸⁰ Hanspeter Kriesi, " Local Mobilization for the People's Petition of the Dutch Peace Movement, " In Bert Klandermans, Hanspeter Kriesi and Sidney Tarrow, eds., *From Structure to Action : Comparing Social Movement Research Across Cultures*, *International Social Movement Research*.1 (1988), pp. 41-81.

⁸¹ Alberto Melucci, *Nomads of the Present : Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society* (Philadelphia : Temple University Press, 1989).

⁸² William Gamson, Bruce Fireman and Steven Rytina, *Encounters with Unjust Authority* (Homewood, Ill. : Dorsey Press, 1982).

โรลีน ดาวส์ และคณะ (Rolyn Dawes)⁸³ พบว่าทั้งแรงจูงใจด้านการเห็นแก่ตัว (egoistic motive) และปทัสถานที่ซึมซาบอยู่ในจิตใจ (internalized norms) ไม่มีพลังพอ จะสร้างการกระทำรวมหมู่ได้ ซึ่งหมายถึงต้องใช้ปัจจัยภายนอกเข้ามากระตุ้นจึงเกิดการกระทำรวมหมู่ได้ ดังนั้นคำอธิบายเรื่องจิตวิทยา จิตวิทยาสังคมและชนชั้นเพียงประการเดียว จึงไม่อาจใช้ได้อย่างสมเหตุสมผล

อัลดอน มอริส (Aldon Morris)⁸⁴ พบว่าต้นกำเนิดของการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิพลเมือง (civil rights movement) เกิดขึ้นมาด้วยบทบาทของชาวนิวดำที่เคร่งศาสนา

4. การระดมความเห็นพร้อมกัน (Consensus mobilization)⁸⁵

การเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการแปรเปลี่ยนความเดือดร้อน (grievances) ให้เปิดกว้าง กลายเป็นการเรียกร้องในกระบวนการที่มีกรอบชัดเจน อย่างไรก็ตามกรอบใหม่จะเกิดขึ้นเสมอโดยการกระตุ้นของสื่อมวลชน ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวต้องรับฟัง ขณะที่การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่แล้วจะใช้ทรัพยากรจากสื่อนี้เพื่อระดมสมาชิก

⁸³ Rolyn M. Dawes, Anthony J., C. Van de Kragt and John M. Orbell, "Not me or thee But We : The Importance of Group Identity in Eliciting Cooperation in Dilemma Situations ; Experimental Manipulation," *Acta Psychologica* 68 (1988), pp. 83-97.

⁸⁴ Aldon Morris, The Origins of the Civil Rights Movements : Black Communities Organizing for Change (New York : The Free Press, 1984).

⁸⁵ Sidney Tarrow, Power in Movement , p. 18.

กล่าวโดยสรุปแล้ว การกระทำรวมหมู่เป็นเรื่องของสังคมไม่ใช่เรื่องของบุคคล การเคลื่อนไหวเกิดขึ้น เมื่อโอกาสทางการเมืองเปิดกว้างขึ้น เช่นมีพันธมิตรปรากฏขึ้น หรือ ฝ่ายต่อต้านการประท้วงเกิดจุดอ่อนขึ้น ส่วนผู้จัดองค์การหรือผู้นำ จะเป็นจุดสำคัญในการ เปลี่ยนแปลงโอกาสที่เกิดขึ้นจากภายนอกหรือรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาและ ทรัพยากรต่าง ๆ มาเป็นการเคลื่อนไหว ส่วนรูปแบบการประท้วงแต่เดิม เครือข่ายทางสังคม และกรอบทาง วัฒนธรรม จะทำให้ ต้นทุนในการชักนำประชาชนให้มารวมกันนั้นลดต่ำลง เป็นการสร้างพลวัตในการเคลื่อนไหวให้กว้างขวางและแพร่กระจายได้มากขึ้น

2.7 สรุปแนวทางการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่

การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่นั้น แยกรูปแบบการวิเคราะห์หรือออกได้เป็น 2 รูปแบบโดยในยุโรปนั้นจะให้ความสำคัญต่อเรื่องของอุดมการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุดมการณ์หลังวัตถุนิยมที่ให้ความสนใจต่อเรื่องสิ่งแวดล้อมสันติภาพ ชนกลุ่มน้อย และสิทธิสตรี โดยจะทำการศึกษาแบบผู้อยู่นอก (outsider) มากกว่าในสหรัฐอเมริกาที่มุ่งศึกษา เรื่องของการระดมสมาชิกหรือทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของการดำเนินการ ภายใน

จีน โคเฮน (Jean Cohen)⁸⁶ ได้ชี้ให้เห็นสิ่งแตกต่างในแนวทางการศึกษาทั้ง 2 แบบว่า

ในสหรัฐอเมริกานั้น จะให้ความสำคัญต่อรูปแบบยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหว ได้แก่การศึกษาว่าองค์การเคลื่อนไหวจะดำเนินการอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ส่วนใน ด้านยุโรปนั้นสนใจในเรื่องของเอกลักษณ์ว่าการเคลื่อนไหวครั้งหนึ่ง ๆ นั้น ได้สร้างเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์อะไรใหม่ ๆ ให้สังคม

⁸⁶ Jean Cohen, "Strategy or Identity : New Theoretical Paradigms and Contemporary Social Movements," *Social Research*. 52 p. 672.

ด้วยความแตกต่างกันนี้ ได้มีการเสนอการวิเคราะห์ โดยการสังเคราะห์แนวทางอเมริกันและยุโรปเข้าด้วยกัน ด้วยการรวบรวมการระดมทรัพยากรเข้ากับโครงสร้างโอกาสทางการเมือง โดยใช้การระดมทรัพยากรเป็นสื่อกลางในการเชื่อม 2 แนวคิดเข้าด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม การที่ทั้งสองแนวทางไปด้วยกันไม่ได้ นั้นอาจสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะบทบาทการเคลื่อนไหวทางสังคมในบริบททางการเมืองของสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้มีการให้ความหมายที่แตกต่างกัน และประการสำคัญคือ ความสัมพันธ์ของนักสังคมวิทยากับการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แตกต่างกัน

เมื่อโอกาสเปิดกว้างขึ้น และมีการแพร่หลายของข่าวสาร⁸⁷ ความสงสัยต่อระบบการเมืองจะทำให้ทั้งนักเคลื่อนไหวและประชาชนทั่วไปเริ่มท้าทายอำนาจ และเริ่มทดสอบให้เห็นข้อจำกัดของการควบคุมทางสังคม การปะทะระหว่างผู้ท้าทายรุ่นแรก ๆ กับ รัฐบาล จะทำให้เห็นถึงจุดอ่อนของผู้ปกครองและความเข้มแข็งของฝ่ายต่อต้านมากยิ่งขึ้น จนทำให้แม้แต่บุคคลที่ฉลาดที่สุดก็จะหันเข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

โอกาสที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มแรกๆ จะสร้างแรงจูงใจให้องค์กรเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ก่อตัวขึ้นไม่เว้นแม้แต่ กลุ่มผลประโยชน์ที่มีตามปกติ (Conventional interest groups) พันธมิตรที่เกิดขึ้นนั้นมีข้ามพรมแดนระหว่างฝ่ายเรียกร้องและสมาชิกของการเมือง⁸⁸ รูปแบบใหม่ของการกระทำรวมหมู่ จะถูกทดสอบและแพร่กระจายไป ส่วนต่าง ๆ ของการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีความหนาแน่นและเข้มข้น ปรากฏขึ้นโดยการร่วมมือในระดับองค์การ⁸⁹

⁸⁷ Sidney Tarrow, *Power in Movement*, pp. 24-25.

⁸⁸ Charles Tilly, *From Mobilization to Revolution* (Reading, Mass.: Addison-wesley Publishing Co., 1978), Ch. 2.

⁸⁹ Roberta A. Garner and Mayer N. Zald, "The Political Economy of Social Movement Sectors," In Gerald Suttles and Mayer N. Zald, eds., *The Challenge of Social Control, Citizenship and Institution Building in Modern Society: Essays in Honour of Morris Janowitz* (Norwood, N.J.: ALEX, 1985), pp. 119-145.

องค์การเคลื่อนไหวนี้ จะต่อสู้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุน ผลของการแข่งขันนี้นำไปสู่การใช้ความรุนแรง และเพิ่มการกดดันกลับมามากขึ้น การเคลื่อนไหวนี้สร้างโอกาสสำหรับชนชั้นนำและกลุ่มตรงข้ามด้วยเช่นกัน กำลังของรัฐบาลอาจตอบสนองได้ทั้งการปฏิรูป การกดดันหรือผสมผสานทั้ง 2 วิธีการ เมื่อการกระทำรวมหมู่ได้ทำให้มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว กลุ่มเคลื่อนไหวที่เป็นผู้เริ่มการเคลื่อนไหวตั้งแต่แรก จะมีอิทธิพลต่อผลที่จะออกมาน้อยลงทุกที

ในกรณีสุดโต่ง การเกิดการประท้วงหรือต่อต้านนี้ก่อให้เกิดการปฏิวัติ ในเวลาต่อมาได้ ดังนั้นจึงหมายความว่า ผลที่ได้จากการเคลื่อนไหวทางสังคม คือการสร้างโอกาสทางการเมืองสำหรับกลุ่มอื่น ๆ

การศึกษาทางรัฐศาสตร์เรื่องกระทำรวมหมู่ประสบปัญหา เนื่องจากหลักฐานเชิงประจักษ์พบว่าสิ่งที่คิดตามทฤษฎีกับที่เกิดขึ้นจริงนั้นยังมีความห่างไกลกันมาก เช่นการศึกษาของ แจค วอล์คเกอร์ (Jack Walker)⁹⁰ พบว่า กิจกรรมทั้งหลายในสหรัฐอเมริกา มักจะกระทำโดยผ่าน สมาคมอาสาสมัคร ทำให้กลุ่มมีการขยายตัวขึ้นอย่างมากและพบว่า มีคนเพียงจำนวนน้อยที่สามารถบังคับให้คนอื่นเข้าร่วมด้วยได้ ทั้งนี้สาเหตุสำคัญของ การที่ประชาชนรวมกันได้เพราะ มีการอุดหนุนจากรัฐบาลให้รวมตัวกันทำกิจกรรมอย่างอิสระการส่งเสริมจากมูลนิธิ และผู้บริจาคเป็นการส่วนตัวเป็นต้น

ดังนั้นทฤษฎีการใช้เหตุผลที่จำกัดเป้าหมายไว้ที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้นยังจำกัดเกินไปเพราะแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันในการรับรู้ถึง สมรรถนะ (efficacy) และเป้าหมายของตนเอง ยิ่งมีความรู้ที่ตนเองมีสมรรถนะดังกล่าวมากขึ้นเท่าไรก็จะคำนวณมากขึ้นว่าการที่เขาลงแรงไปจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเพียงใด และจะเข้าร่วมในการกระทำรวมหมู่เพราะเหตุนี้ ทั้งยังพบว่าการกระทำรวมหมู่อาจเกิดจากเป้าหมายที่ไม่ใช่เชิงเศรษฐกิจเท่านั้น เช่นบุคคลอาจรวมหมู่กันเพราะเป้าหมายทางด้าน

⁹⁰Jack Walker, "The Original and Maintenance of Interest Groups in America." *American Political Science Review* 81 (1983) : 390-405.

มิตรภาพระหว่างกัน การได้รับการยอมรับทางสังคม ที่มีรากฐานจากหลักศาสนาและศีลธรรม การขยายขอบเขตของเป้าหมายดังกล่าวทำให้เป็นการเพิ่มแรงจูงใจให้บุคคลเข้าร่วมในการกระทำรวมหมู่มากขึ้น

สำหรับแนวคิดของนักวิชาการแนวทางทฤษฎี มาร์กซ์ ซึ่งนำมาวิเคราะห์การกระทำรวมหมู่ก็ประสบความสำเร็จอย่างมากในการอธิบายว่าทำไมการปฏิบัติของแรงงานในสังคมทุนนิยมจึงไม่เกิดขึ้น และ ไม่สามารถหาหลักฐานมาอธิบายการรวมตัวของชนชั้นได้ เพราะการกระทำรวมหมู่ครั้งหนึ่งอาจมีการรวมตัวของหลายชนชั้น และมีหลายครั้งที่ชนชั้นอื่นๆ มีการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ให้กับชนชั้นที่เสียประโยชน์ซึ่งในขณะนั้นอยู่ในสถานะหนึ่งเฉย

อลัน ซุกเกอร์แมน (Alan S. Zukerman)⁹¹ เสนอว่าการขัดแย้งของทั้งสองทฤษฎีที่มีต่อกันนั้นอยู่ที่ว่า แนวทางการใช้เหตุผลเห็นว่าบุคคลยอมทำตามผลประโยชน์ส่วนน้อยของตนก่อนเสมอ ดังนั้นการกระทำรวมหมู่ขนาดใหญ่จะมีผู้ที่ได้ประโยชน์โดยไม่ลงแรงอะไร (free rider) เมื่อเป็นเช่นนี้ไม่ควรที่จะเข้าร่วมให้เสียแรงเปล่า ส่วน ทฤษฎีมาร์กซ์กล่าวว่าที่คนเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่นั้นเพราะเป้าหมายของคนนั้นตรงกับเป้าหมายทางสังคมหรือชนชั้น เพราะธรรมชาติของมนุษย์ถูกนิยามด้วยความสัมพันธ์กับวิถีการผลิตเดียวกัน ดังนั้นผลประโยชน์ของชนชั้น เป็นตัวนิยามผลประโยชน์ส่วนบุคคล เมื่อเป็นเช่นนี้ผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลจะก่อตัวให้เกิดชนชั้นและเข้าร่วมกันในการกระทำรวมหมู่ ทั้งสองแนวทางต่างแสวงหาหลักฐานเชิงประจักษ์มาสนับสนุนแนวทางการวิเคราะห์ของฝ่ายตน เช่น ทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผลพยายามจะอธิบายการรวมกลุ่มของการเมืองขนาดใหญ่โดยกำหนดเงื่อนไขในการอธิบายไว้และมีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนคำอธิบายนั้น ส่วนผู้ใช้ทฤษฎีมาร์กซ์ จะใช้การรวมตัวของสหภาพ องค์กรพรรคสังคมนิยม การปฏิบัติ โดยหลักฐานเชิงประจักษ์นั้นจะเป็นการแสดงให้เห็นว่า มีเงื่อนไขอะไรที่เร่ง หรือ หน่วงกระบวนการให้ช้า หรือ รวดเร็วขึ้น ดังนั้นทั้งสองแนวทางต่างก็มี แนวความคิดและสมมติฐานในการอธิบายแตกต่างกันสำหรับปัญหาเรื่องเดียวกัน

⁹¹Alan S. Zukerman, Doing Political Science : An Introduction to Political Analysis (Colorado : Westview Press, 1991) , pp. 90-94.

ในการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) ปัจจุบันให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่าน (transition) ไปเป็นประชาธิปไตย (Democratization) มากขึ้น และไม่มี การกล่าวถึงการปฏิวัติไปสู่สังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ดังเช่นทฤษฎีของมาร์กซ์ แม้ว่าจะมีข้อเสนอที่น่าคิดว่า สังคมนิยมยังไม่ได้พัฒนาถึงที่สุดอย่างที่มาร์กซ์ได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนั้นการปฏิวัติเข้าสู่สังคมนิยม และ คอมมิวนิสต์ จึงยังไม่เกิดขึ้นจริง ซึ่งหมายความว่า การปฏิวัติในรัสเซียและในประเทศจีนนั้นไม่ได้เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง และ การปฏิวัติที่แท้จริงต้องเกิดจากสังคมนิยมที่เต็มรูปแบบอย่างในประเทศตะวันตกเท่านั้น และผู้ศึกษาแนวทางมาร์กซ์ บางส่วนได้สนใจที่จะศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในรูปแบบใหม่มากขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตาม การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นก็มีอยู่สองแนวทาง โดย รอน แพกนุโค (Ron Pagnucco)⁹² ได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้

1. แนวทางปฏิสัมพันธ์โต้ตอบทางการเมือง (Political Interaction) หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (New Social Movements) เช่นงานของ กูลเลอร์โม โอ ดอนแนล (Guillermo O' Donnel) ฟิลิปป์ ชมิตเตอร์ (Philippe Schmitter) และ อาดัม ซีวอร์สกี (Adam Przeworski) ให้ความสำคัญในเรื่องของ เอกลักษณ์ (identity) ค่านิยม (values) การกระทำทางการเมืองแบบใหม่และไม่เป็นไปตามแบบแผน

2. แนวทาง กระบวนการทางการเมือง (Political Process) เช่นงานของ จอห์น แมคคาร์ธี (John D. McCarthy) ดัก แมกอาดัม (Doug McAdam) และ แอนโทนี โอเบอร์แชล (Anthony Oberschall) ซึ่งให้ความสำคัญต่อเรื่ององค์การเคลื่อนไหว ทรัพยากร กระบวนการระดมคน และ โครงสร้างทางการเมือง

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้แนวทาง กระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง องค์การเคลื่อนไหว ทรัพยากร และ การระดมคน เข้าร่วมในการประท้วง ทั้งนี้เพราะแนวทางการกระทำทางการเมืองมักจะเป็นการศึกษาถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ประเทศเปลี่ยนจากเผด็จการในรูปแบบต่างๆเป็นประชาธิปไตย ด้วยการเรียกร้องให้มี

⁹²Ron Pagnucco, "The Comparative Study of Social Movements and Democratization" Research in Social Movements, Conflict and Change 18 (1995) : 145-183.

เสรีภาพของประชาชน การมีกระบวนการประชาธิปไตยเช่นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการเป็นสถาบันประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นเรื่องของรัฐบาลและกลุ่มต่อต้านรัฐบาลมากกว่าที่จะเป็นการศึกษาถึงกายภาพของการประท้วงซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

กล่าวโดยสรุปแล้วการเคลื่อนไหวทางสังคม ได้พัฒนามาจากอุดมการณ์ที่มาร์กซ์ เลนินและกรั่มสกี ได้วางรากฐานไว้ และต่อมาจากอิทธิพลจากทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ และทฤษฎีโดยสร้างหน้าที่ทำให้เกิดทฤษฎีที่วิเคราะห์พฤติกรรมรวมหมู่ทั้งในแง่ของบุคคลและโครงสร้างเกิดขึ้นอย่างไรก็ตามปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมยุคใหม่ ที่แสดงออกโดยนิสิตนักศึกษา และปัญญาชนทำให้การอธิบายโดยใช้พื้นฐานของจิตสำนึกทาง ชนชั้นลดความน่าเชื่อถือลงและกลายเป็นการมองถึงการยกระดับคุณภาพ (quality) ของอุดมการณ์จากแบบเดิมที่ให้ความสำคัญต่อวัตถุ(material) มาเป็นหลังวัตถุนิยม (postmaterialism) ซึ่งเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มที่ไม่ได้เสียเปรียบในสังคมแต่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสิ่งที่ดีกว่าในสังคมเช่น เรื่องของสิ่งแวดล้อมต่อต้านนิวเคลียร์สันติภาพ สิทธิสตรี สิทธิของชน กลุ่มน้อยเป็นต้น ซึ่งแนวทางการวิเคราะห์นี้ปรากฏอยู่ในทวีปยุโรปซึ่งมีการแบ่งกลุ่มต่าง ๆ ได้ชัดเจน ส่วนในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีสภาพทางสังคมหลวมกว่านั้น ได้ให้ความสนใจต่อทรัพยากรที่ใช้ในการประท้วงเช่นโอกาสที่เปิดกว้างขึ้น องค์การ ชนชั้นนำ เงินทอง และทักษะต่าง ๆ ตลอดจนจนกลไกในการคัดเลือกและคัดออกสมาชิกที่นำมาใช้เพื่อระดมและรักษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของสมาชิกไว้ ในภาคผนวกได้รวบรวมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศต่างๆไว้พอสังเขปด้วยแล้ว

2.8 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย สมบัติ อารังธัญวงศ์⁹³ ได้จำแนกการมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง 2538 ไว้ดังนี้

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อำนาจทางการเมืองตกอยู่ในชนชั้นนำเรื่อยมา กลุ่มที่แสดงบทบาทกลุ่มแรกได้แก่ กลุ่มนิสิตนักศึกษาที่เคลื่อนไหวต่อต้านการเลือกตั้งสกปรกภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 และได้ยุติบทบาทลงในช่วงการปกครองอำนาจนิยม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2515 ได้มีการจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขึ้น ได้เริ่มมีบทบาทในการชี้นำสังคมขึ้น เช่น กรณีคัดค้านประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 ที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซงอำนาจของฝ่ายตุลาการ การเรียกร้องให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อ 6 ตุลาคม 2516 และมีการชุมนุมประท้วงรัฐบาลจนเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา 16 ระหว่าง 14-16 ตุลาคม 2516 หลังจากนั้นขบวนการศึกษามีบทบาทสูงจนเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 จึงลดบทบาทลงและมีบทบาทเป็นครั้งคราวในช่วงเวลาต่อมา กลุ่มต่อมาได้แก่กลุ่มกรรมกรซึ่งมีบทบาทสูงขึ้นอย่างมากหลัง 14 ตุลาคม 2516 โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการส่งเสริมของ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ทำให้องค์กรแรงงานสามารถรวมตัวจัดตั้งกันได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามความเข้มแข็งขององค์กรแรงงานกลับอยู่ที่พนักงานรัฐวิสาหกิจมากกว่า แรงงานภาคเอกชน ดังนั้นเมื่อมีการประกาศแยกพนักงานรัฐวิสาหกิจออกจากพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 โดยคณะผู้รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) พนักงานรัฐวิสาหกิจไม่สามารถจัดตั้งสหภาพแรงงานได้เหมือนเดิม ศักยภาพของกลุ่มกรรมกรจึงอ่อนแอลงมาก นอกจากกลุ่มแรงงานแล้ว กลุ่มชาวไร่ชาวนาก็มีการเคลื่อนไหวเช่นกันในช่วง พ.ศ. 2517-2518 ทำให้เกิดกฎหมายควบคุมการเช่านา ในธันวาคม พ.ศ. 2517 และ พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมใน มีนาคม พ.ศ. 2518 เป็นต้น

⁹³สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เอส แอนด์ วี กราฟฟิค , 2538) , หน้า 344-355.

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ การเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวไร่ชาวนามีไม่มากนัก โดยกลุ่มชาวไร่
อ้อย ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวเข้มแข็งที่สุด

ส่วนการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยนั้น เป็นเรื่องการใช้
สิทธิเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อต่อรองผลประโยชน์ในทางการเมือง
เมื่อนั้นมีจำนวนไม่มากนัก ดังต่อไปนี้

การศึกษานโยบายของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย ของ
อภิชัย สรสิริ⁹⁴ ศึกษาการเกิดกลุ่มลูกจ้างกรรมกร ในฐานะของกลุ่มผลประโยชน์ตั้งแต่
พ.ศ.2515 เมื่อประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ให้สิทธิแก่ลูกจ้างกรรมกรในการรวมตัวกัน
เป็นสมาคม และ เริ่มรวมพลังกับกลุ่มอื่นๆทำการต่อรองทางการเมืองและประสบความสำเร็จ
สำเร็จในการเรียกร้องเช่น เรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ เป็นต้น รวมทั้งการเรียกร้องในเรื่องอื่นที่ไม่
เกี่ยวกับผลประโยชน์ของกรรมกร เช่น การต่อต้านการลงทุนจากต่างประเทศ ต่อต้าน
จักรวรรดินิยม และ สนับสนุนข้อเรียกร้องของกลุ่มชาวไร่ชาวนา เป็นต้น

การศึกษาแรงงานกับปัญหาการนัดหยุดงานในประเทศไทย ของ ชาญชัย ราม
โกมุท⁹⁵ ศึกษากรณีการพิพาทแรงงานและนัดหยุดงานระหว่างปี พ.ศ. 2516-2518 มี
จำนวนถึง 1,099 ครั้งก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองเป็นอันมาก

การศึกษาระบวนการก่อเกิดกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย ของ สุนทร ลีชี
ทาน⁹⁶ เป็นการศึกษาธรรมชาติของการรวมกลุ่มชาวไร่อ้อยเขตต่างๆ กระทั่งรวมตัวกันก่อตั้ง

⁹⁴อภิชัย สรสิริ, "บทบาทของกรรมกรในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) , บทคัดย่อ.

⁹⁵ชาญชัย รามโกมุท, "แรงงานกับปัญหาการนัดหยุดงานในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) , บทคัดย่อ.

⁹⁶สุนทร ลีชีทาน, "กระบวนการก่อเกิดกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสหพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528) , บทคัดย่อ.

เป็น " สหพันธ์ชาวไร่่อ้อยแห่งประเทศไทย " โดยพบว่ากระบวนการก่อเกิดของกลุ่มชาวไร่่อ้อยอยู่บนเงื่อนไข สามมิติคือ ระบบคิด,คุณค่าและความเชื่อของคนไทย เงื่อนไขทางอำนาจและผลประโยชน์ เงื่อนไขทางสภาวะแวดล้อมทางการเมือง โดยผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการรวมกลุ่มชาวไร่่อ้อยคือ หัวหน้าโคกดำที่อยู่ในฐานะผู้นำชาวไร่่อ้อย มีลักษณะความเป็นเพื่อนอาชีพเดียวกัน ญาติพี่น้องหรือภูมิลำเนาเดียวกัน การจัดสรรผลประโยชน์อยู่บนพื้นฐานของ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิดและความไว้วางใจ ภายในกลุ่มผู้นำชาวไร่่อ้อยก็มีการประสานประโยชน์กันเพียงชั่วคราวเท่านั้น

การศึกษาการเมืองท้องถิ่น : ศึกษาบทบาทผู้นำชาวไร่่อ้อยในฐานะตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ ของ นันทนา นันทิรภาส⁹⁷ พบว่าการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นเกษตรกรนั้น กลุ่มชาวไร่่อ้อยมีศักยภาพสูงสุด และ เป็นการรวมกลุ่มที่มีเป้าหมายทางการเมืองด้วย โดยพยายามผลักดันให้ผู้นำกลุ่มชาวไร่่อ้อยเข้าไปมีบทบาททางการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ถึง ระดับชาติ

⁹⁷นันทนา นันทิรภาส, "การเมืองท้องถิ่น : ศึกษาบทบาทผู้นำชาวไร่่อ้อยในฐานะตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์" (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขากฎหมายการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533) , บทคัดย่อ.

การศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ของ มานะศรี ยงเจริญ⁹⁸ โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม ความรู้และทัศนคติทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรค การสื่อข่าวทางการเมือง และการลงคะแนนเสียง พบว่ากลุ่มที่มีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มอื่นไม่ว่าจะมีส่วนร่วมในบางกิจกรรม หรือทั้งห้ากิจกรรม ได้แก่ นักศึกษาชาย นักศึกษาที่มีอายุมากกว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2519 นักศึกษาที่มีวุฒิเดิมสายอาชีพ และ ไม่มีบิดาประกอบอาชีพรับราชการ เป็นผู้มีความใช้จ่ายสูงกว่า และ มีความรู้ทางการเมืองสูงกว่า

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลักษณะงานทางการเมืองของกลุ่มพลังมวลชนจัดตั้ง ของ ชาตรี ทองสารี⁹⁹ พบว่า กลุ่มพลังมวลชนจัดตั้ง มีการดำเนินงานทางการเมืองเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐมากกว่าความต้องการของกลุ่มตนเองและมีการชักนำจากผู้อื่นมากกว่าจะมาจากจิตสำนึกของตนเอง

⁹⁸มานะศรี ยงเจริญ, "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์ ปริญญาโทวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) , บทคัดย่อ.

⁹⁹ชาตรี ทองสารี, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลักษณะงานทางการเมืองของกลุ่มพลังมวลชนจัดตั้ง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์ ปริญญาโทวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529) , บทคัดย่อ.

การศึกษานุคลิกภาพกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครูพยาบาล ของ ประยงค์ บัตราสมบุญ¹⁰⁰ พบว่า ครูมีบุคลิกภาพทั้งแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยม และมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง ครูที่มีการศึกษาสูงกว่า เป็นเพศชาย จะมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า

การศึกษา ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมือง ชลบุรี จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย ของ ชัยวัฒน์ รัฐขจร¹⁰¹ พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ค่อนข้างต่ำ โดยเพศชาย และผู้มีระดับการศึกษาสูงกว่า จะมีความเข้าใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า

การศึกษา ความรู้สึกเมินห่างทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน กรุงเทพมหานคร ของ ธีรพล เกษมสุวรรณ¹⁰² ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างตัวแปรอิสระคือ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่ในกรุงเทพ กับตัวแปรตามดังกล่าวข้างต้น

¹⁰⁰ประยงค์ บัตราสมบุญ, "บุคลิกภาพกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของครูพยาบาล จังหวัดอุบลราชธานี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) , บทคัดย่อ.

¹⁰¹ชัยวัฒน์ รัฐขจร, "ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชน อำเภอเมือง ชลบุรี ประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) , บทคัดย่อ.

¹⁰²ธีรพล เกษมสุวรรณ, "ความรู้สึกเมินห่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528) , บทคัดย่อ.

การศึกษา การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในชุมชนชนบทไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านวังคล้า อ. เลิงสาบ จ. นครราชสีมา ของ เสน่ห์ นนทโชติ¹⁰³ พบว่า ประชาชนในชุมชนชนบทมีระดับการสื่อสารทางการเมือง และ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างต่ำ โดยผู้ที่มีการรับข่าวสารทางการเมืองมากกว่าจะมี ส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า

การศึกษาการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ของ ประสิทธิ์ สันติกาญจน์¹⁰⁴ พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การ ความรู้สึในด้านความสามารถทางการเมือง มีผลกระทบทางตรงต่อการเข้าร่วมทางการเมือง

จากตัวอย่างการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยที่กล่าวมาแล้วนี้ จะสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจและสังคมตลอดจนจิตวิทยาเป็นตัวกำหนดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าวจะให้ความสำคัญต่อ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การประท้วง หรือ การทำงานให้ชุมชน การทำงานให้พรรคการเมือง เป็นเป้าหมาย (ends) หรือ เป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) ทั้งสิ้น และพยายามศึกษาว่าตัวแปรด้านเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนจิตวิทยาตัวไหนเป็นตัวแปรอิสระในการอธิบายการเข้าร่วมทางการเมืองของคนไทย การศึกษาในรูปแบบดังกล่าวนี้ยังมีผลการวิจัยอีกหลายชิ้น ดังต่อไปนี้

¹⁰³เสน่ห์ นนทโชติ, "การสื่อสารทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านวังคล้า อ.เลิงสาบ จ.นครราชสีมา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524) , บทคัดย่อ.

¹⁰⁴ประสิทธิ์ สันติกาญจน์, "การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529) , บทคัดย่อ.

เรื่อง สมาคมจีนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณีสมาคมจีนจังหวัด
 พิษณุโลกกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ปี พ.ศ.2528 ของ วรรณพ พุกจันทร์¹⁰⁵
 เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองแบบสุขาภิบาล ศึกษาจากกรณี
 สุขาภิบาลพุทไธสง จ.บุรีรัมย์ ของ ประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์¹⁰⁶ เรื่อง การศึกษาลักษณะทางชีว
 สังคม ลักษณะทางปริบท และ ลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มี
 ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของ ชลัช จงสืบพันธ์¹⁰⁷ เรื่อง กลุ่มการเมืองกับ
 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีหมู่บ้านภาคกลาง ของ ดวง
 ลักษณ์ พันธุลำไย¹⁰⁸ เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ กมลาไสย จ.

¹⁰⁵วรรณพ พุกจันทร์, "สมาคมจีนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณี
 สมาคมจีนจังหวัดพิษณุโลกกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ปี พ.ศ.2528" (วิทยาน
 ิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์ การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2532) , บทคัดย่อ.

¹⁰⁶ประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองแบบ
 สุขาภิบาล ศึกษาจากกรณี สุขาภิบาลพุทไธสง จ.บุรีรัมย์" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์ การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2512) , บทคัด
 ย่อ.

¹⁰⁷ชลัช จงสืบพันธ์, "การศึกษาลักษณะทางชีวสังคม ลักษณะทางปริบท และ
 ลักษณะทางจิตวิสัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม
 ทางการเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์ สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525) , บทคัดย่อ.

¹⁰⁸ดวงลักษณ์ พันธุลำไย, "กลุ่มการเมืองกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
 พัฒนาชนบท : ศึกษากรณีหมู่บ้านภาคกลาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์
 สังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529) , บทคัดย่อ.

กาฬสินธุ์ ของ สุรปริษา ลาภบุญเรือง¹⁰⁹ เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองชุมพร ของ บุญยิ่ง โหมดเทศน์¹¹⁰ เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองรูปเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองนครพนม ของ เทวินทร์ ตติยรัตน์¹¹¹ เรื่อง ผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนของ เกรียงไกร จงเจริญ¹¹²

¹⁰⁹สุรปริษา ลาภบุญเรือง, "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกมลาสัย จังหวัดกาฬสินธุ์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530) , บทคัดย่อ.

¹¹⁰บุญยิ่ง โหมดเทศน์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองชุมพร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536) , บทคัดย่อ.

¹¹¹เทวินทร์ ตติยรัตน์, "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองรูปเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองนครพนม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาวิชาเอกพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532) , บทคัดย่อ.

¹¹²เกรียงไกร จงเจริญ, "ผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิตสาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) , บทคัดย่อ.

เรื่อง แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น
รูปแบบสุขาภิบาล : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประชาชนในเขตสุขาภิบาลที่ประธาน
กรรมการสุขาภิบาลมาจากการเลือกตั้ง และ ประธานกรรมการโดยตำแหน่ง ของ จรัญ วงศ์
สวัสดิ์¹¹³ เรื่อง ความสำนึกทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผล
ประโยชน์ในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะกรณีเขตเทศบาล ต.โนนสูง จ.
นครราชสีมา ของ ชวนะ ภวกานันท์¹¹⁴ เรื่อง การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง
เมือง : ศึกษากรณีการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ของ ดำรงค์ ดีสกุล¹¹⁵

¹¹³จรัญ วงศ์สวัสดิ์, "แบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปก
ครองปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาล : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประชาชนในเขต
สุขาภิบาลที่ประธานกรรมการสุขาภิบาลมาจากการเลือกตั้ง และ ประธานกรรมการโดย
ตำแหน่ง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตสาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย, 2533) , บทคัดย่อ.

¹¹⁴ชวนะ ภวกานันท์, "ความสำนึกทางการเมือง กับ การมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของกลุ่มผลประโยชน์ในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะกรณีเขตเทศบาล ต.
โนนสูง จ.นครราชสีมา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตสาขาการปกครอง บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525) , บทคัดย่อ.

¹¹⁵ดำรงดี ดีสกุล, "การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษากรณี
การให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตสาขาการปก
ครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) , บทคัดย่อ.

เรื่อง บุคลิกภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของ ธีรชัช
 โอสถานนท์¹¹⁶ เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรมกรไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีกรกร
 การท่าเรือแห่งประเทศไทย ของ บุญเลิศ ธีระตระกูล¹¹⁷ เรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ของ
 สิทธิพันธ์ มานิตกุล¹¹⁸ และ เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองท้องถิ่นสุขาภิบาล
 ของ อัครนีวุธ ศรีสวัสดิ์¹¹⁹ เป็นต้น

¹¹⁶ธีรชัช โอสถานนท์, "บุคลิกภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง"
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2534) , บทคัดย่อ.

¹¹⁷บุญเลิศ ธีระตระกูล, "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรมกรไทย : ศึกษา
 เฉพาะกรณีกรกรท่าเรือแห่งประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาระดับปริญญาโท สาขา
 การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) , บทคัดย่อ.

¹¹⁸สิทธิพันธ์ มานิตกุล, "การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 ของข้าราชการสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาระดับปริญญาโท สาขา
 การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539) , บทคัดย่อ.

¹¹⁹อัครนีวุธ ศรีสวัสดิ์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองท้องถิ่นสุขาภิบาล"
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2535) , บทคัดย่อ.

ในหัวข้อต่อไปจะพูดถึงเรื่องแนวทางกรอบกระบวนการทางการเมือง เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) ซึ่งจะมีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้งั้น โดยจะเริ่มต้นจากแนวความคิดทั่วไปก่อน แล้วจึงศึกษารายละเอียดของแนวความคิดของ ฮิวเบิร์ต บลาลอค จูเนียร์ (Hubert M. Blalock, Jr.) ซึ่งเป็นผู้รวบรวมตัวแปรต่างๆที่มีการศึกษากันมารวมกันเป็นต้นแบบ โดยการศึกษาคำนี้จะเลือกต้นแบบย่อยหนึ่งออกมาจากต้นแบบหลักๆทั้งสิ้นที่ต้นแบบที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม บลาลอค ได้ทำการปรับปรุงแนวความคิดและตัวแปรของนักวิชาการท่านอื่น ในแนวทางเดียวกันนี้บ้างบางประการ ซึ่งผู้วิจัยจะยึดถือตัวแปรของ บลาลอค เป็นตัวแปรสำคัญในการอธิบายการประท้วงในประเทศไทยต่อไป

2.9 การระดมทรัพยากร (Resource Mobilization)

เมเยอร์ ซาลด์ และ จอห์น แมคคาร์ธี (Mayer N. Zald and John McCarthy)¹²⁰ ได้สรุปประเด็นของแนวทาง การระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) ไว้ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวทางสังคม เกี่ยวเนื่องกับทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ ตรงข้อตกลงที่ว่าประชาชนมีการกระทำใดๆ ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะได้รับ (interests) หรือการถูกลิดรอนสิทธิ (deprivation) จากการที่ แมนเคอร์ โอลสัน (Mancur Olson) ได้เสนอว่าจะมี ปัญหาการที่บุคคลได้ประโยชน์โดยไม่ทำอะไร (free riding) นั้น แอนโทนี โอเบอร์แชล (Anthony Oberschall) ได้พัฒนาผลงานของโอลสันต่อไปโดยระบุว่า การระดมคนนั้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจระหว่างการจะได้รางวัลกับการเสี่ยง (risk-reward considerations) เพราะเหตุว่าลำพังการวางเฉย (apathy) และจิตสำนึก (consciousness) ไม่สามารถอธิบายว่า เหตุใดผู้ที่ถูกลิดรอนสิทธิอย่างรุนแรงจึงไม่ยอมออกมาเข้าร่วมเคลื่อนไหว แต่กลับเป็นว่าถ้า ต้องการจะออกมาเคลื่อนไหวต้องพึ่งพาต่อ การสนับสนุนทรัพยากรจากภายนอก ดังนั้นสมดุระหว่าง ต้นทุนที่ต้องลงไป และ รางวัลสำหรับสมาชิก ตลอดจนผู้นำมีความสำคัญในการอธิบายรูปแบบและความเข้มข้นในการเคลื่อนไหวทางสังคม

2. การสะสมทรัพยากร (Resource Cumulation) มีความสำคัญไม่ว่าจะมาจากภายนอก หรือ ภายในกลุ่ม แต่ต้องเป็นจุดที่สำคัญและมีความยาวนานพอ

3. การเคลื่อนไหวไม่ว่าจะทำเพื่อการปฏิรูปหรือปฏิวัติก็ตาม มักจะเกิดภาพของสององค์การทำการแข่งขันกัน ในแต่ละองค์การต้องผสมผสานทรัพยากร (คน เงิน เครื่องจักร) ของตน ในการสร้างแผนงาน และ กลยุทธ์ เพื่อให้ได้การสนับสนุนมากขึ้น และมีผลต่อเป้าหมายขององค์กรมากขึ้น ในสังคมสมัยใหม่ สื่อมวลชนเป็นเวทีสำคัญสำหรับให้ผู้นำในการเคลื่อนไหว และองค์การของตนแสดงความเศร้าโศกที่ได้รับ และ แสวงหาความชอบธรรมและได้รับการสนับสนุนในการต่อรองกับฝ่ายต่อต้านการประท้วง ผู้ครองอำนาจในขณะนั้น มักไม่กลัวเพียงแต่การใช้ความรุนแรงและการกระทำทางการเมืองเท่านั้นหากกลัว

¹²⁰Mayer N. Zald and John D. McCarthy, The Dynamics of Social Movements (Massachusetts : Winthrop Publishers, Inc., 1979) , pp. 2-5.

ต่อกลุ่มที่มีการอ้างอิงสาธารณะ (reference publics) และ ชนชั้นนำ (elites) ซึ่งเป็นผู้ควบคุมทรัพยากร ที่ผู้ครองอำนาจในขณะนั้นต้องอาศัยอยู่

5. ปริมาณการเข้าผูกพันทางการเมือง อาจเปลี่ยนแปลงไปตามประเด็นทางการเมือง และมีความยืดหยุ่น (Elasticities) ต่อแต่ละประเด็นทางการเมืองต่างกันออกไปทั้งในแง่ที่เป็นประเด็นทางการเมืองที่เป็นส่วนควบกัน (Complementary) และ ส่วนทดแทนกัน (Substitutability) เป็นต้น ส่วนวงรอบความสนใจประเด็นทางการเมือง (issues-attention cycles) ได้แก่ การค้นพบปัญหา-ประชาชนสนใจ-วิธีการทำให้สนใจ-มีการเสนอแนะทางใหม่-มีการพยายามเปลี่ยน-ต้นทุนการเปลี่ยนแปลงถูกตีได้-ปัญหาถูกเก็บซ่อนไว้ วงรอบของความสนใจประเด็นทางการเมืองนี้ อาจเป็นเครื่องทำนาย ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวขององค์การได้ ในกรณีที่มีการแข่งขันจากประเด็นอื่นมากเท่าไร กลุ่มเคลื่อนไหวต้องจัดสรรทรัพยากร รักษาจำนวนผู้สนใจประเด็นของตนมากขึ้นเพียงนั้น และทำให้การสนับสนุนให้มีการกระทำระยะยาวต้องลดลง

6. ผู้มีอำนาจหน้าที่ในขณะนั้นไม่เพียงแต่เป็นผู้ตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวเท่านั้นยังสามารถเป็นผู้กำหนด รูปร่างและทิศทางของการเคลื่อนไหวได้ด้วย เช่น ใช้การกดดันหรือให้ความร่วมมือด้วยในบางส่วน สร้างความมั่นใจต่อการเคลื่อนไหวด้วยสัญลักษณ์บางประการ แม้แต่ให้การสนับสนุนการเคลื่อนไหวด้วย

7. ผลจากการเคลื่อนไหวนั้นอาจเป็นชนวนกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างกว้างขวาง การตอบสนองของผู้มีอำนาจหน้าที่ในขณะนั้นและการตอบสนองของสังคมเป็นประเด็นสำคัญต่อการเคลื่อนไหว ผลที่ได้รับของการเคลื่อนไหวมีได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งต่อสังคมและการปกครองของสังคมนั้น

2.9.1 กรอบความคิดของ ฮิวเบิร์ต บลาลอค จูเนียร์ (Hubert Blalock Jr.)

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำตัวแบบโครงสร้างของ บลาลอค เป็นตัวแบบที่จะนำมาทดสอบกับการเคลื่อนไหวเพื่อทำการประท้วงในประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องการที่กลุ่มของประชาชนมีความเป็นหรือไม่เป็นกลุ่มเดียวกันว่าจะมีผลต่อการทำการประท้วงให้ต่อเนื่องยาวนานได้มากน้อยเพียงใด และ จะพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆที่มีความหมายทางสถิติไว้ ในทุกตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ว่าจะได้เป็นตัวแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในการศึกษาและทดสอบต่อไป

โดยสาระแล้ว กระบวนการระดมทรัพยากร¹²¹นี้จะวิจารณ์ต่อแนวคิดเรื่อง การลดรอนสิทธิเปรียบเทียบ (relative deprivation) การเพิ่มขึ้นของการคาดหวัง (rising expectation) การใช้เหตุผล (rationality) และการแปลกแยก (alienation) และเสนอแนวคิดของตัวเองในเรื่องของ ทรัพยากร องค์การ และ แรงจูงใจต่างๆที่เป็นเป้าหมายของกลุ่ม แนวทางการระดมทรัพยากรนี้มองว่าเป้าหมายของผู้เข้าร่วมการกระทำทางสังคมนั้น มีเป้าหมายอยู่ 4 ประการคือ

1. จุดมุ่งหมายในการได้เป้าหมายเฉพาะบางประการ เช่น การได้ดินแดน เสรีภาพ การป้องกันการรุกราน หรือให้ได้มาซึ่งชัยชนะบางประการ
 2. การก้าวร้าว (Aggression) เพื่อให้ฝ่ายอื่นได้รับความเจ็บปวด
 3. การหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดของฝ่ายเรา การลงโทษของฝ่ายอื่น และ ต้นทุนที่ต้องเสียในการขัดแย้งนั้น
 4. การได้สถานะ หรือ ได้รับการยอมรับจากการเข้ามีส่วนร่วมในความขัดแย้งนั้น
- ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการถูกลดรอนสิทธิเชิงเปรียบเทียบ (relative deprivation) การเพิ่มขึ้นของการคาดหวัง (rising expectation) นั้น พบว่าในหลายครั้งของการปฏิวัติเกิดในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างสูงต่อเนื่องมายาวนานแล้ว ดังนั้น การเกิดการต่อต้าน หรือ มีระดับความขัดแย้งเพิ่มสูงขึ้น อย่างทันทีทันใดจึงควรถูกอธิบายด้วย

¹²¹Hubert M. Blalock, Jr., Power and Conflict Toward a General Theory (California : SAGE Publications, Inc., 1989) , chapter 3.

ปัจจัยอื่นไม่ใช่ความแตกต่างระหว่างการคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้นที่แตกต่างจากสภาพทางเศรษฐกิจจริงๆอย่างที่เข้าใจกัน

ในการอธิบายพฤติกรรมรวมหมู่บางครั้งนำเรื่องการที่บุคคลเกิดความไร้เหตุผล (irrational) และมีความแปลกแยก (alienation) ทำให้การควบคุมของสังคมเกิดข้อบกพร่องขึ้น ส่วนแนวทางการระดมทรัพยากรนั้น เห็นว่าแม้บุคคลควรมีพฤติกรรมที่มีเหตุผลแต่ไม่ควรจำกัดอยู่ที่ผลประโยชน์เพียงแค่นั้น เพราะบุคคลอาจมีเป้าหมายที่กว้างขวางและซับซ้อน ดังนั้น คำว่าการใช้เหตุผลในความหมายของการระดมทรัพยากรนั้นจึงหมายถึงเรื่องของ กระบวนการคิดของตัวเองแสดงในการประเมินทางเลือกของการกระทำมากกว่า ตัวอย่างเช่น การที่บุคคลเข้าร่วมพฤติกรรมรวมหมู่เพราะเหตุผลทางกลุ่มศาสนาของตน สามารถวิเคราะห์ได้ง่ายกว่าการมองที่ผลประโยชน์ในรูปของวัตถุเท่านั้นจึงจะทำให้บุคคลเข้าร่วมกลุ่มอย่างที่ไม่เห็นเหตุผลเสียแล้ว ส่วนในเรื่องการแปลกแยก ที่แนวทางการใช้เหตุผลเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไร้เหตุผลนั้น แนวทางการระดมทรัพยากรเห็นว่า การที่บุคคลแยกตัวออกมาจากกลุ่มของตน ก็มีเหตุผล หากต้องการให้มีผลที่ตามมาเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มตน ดังนั้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่าไม่ว่าบุคคลจะเข้าร่วมหรือไม่ร่วมกับกลุ่มก็ไม่อาจสรุปได้ว่าบุคคลนั้นมีเหตุผลหรือไม่

ในเรื่องความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) นั้นกล่าวถึงทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การมีบุคคลที่เป็นเจ้าของและต้องใช้ต้นทุนบางประการไปในการดึงมาใช้ เช่นการเสียสละแรงงาน หรือ เงินทอง ในการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้น ถ้าเป็นเช่นนั้นจะทำอย่างไรจะจูงใจให้มีการลงทุนที่เป็นต้นทุนนี้เพื่อไม่ให้มีผู้ได้ประโยชน์มาเปล่าๆโดยไม่ทำอะไร วิธีการก็คือแทนที่จะกำหนดทางเลือกที่จูงใจพอ หรือ สิ่งที่จะได้ประโยชน์นั้นจำกัดอยู่ที่เป้าหมายที่มองเห็นได้เท่านั้น (tangible) เป้าหมายของสมาชิกอาจรวมเอารางวัลที่มองไม่เห็น (intangible) เข้าไว้ด้วย เช่นการมีเพื่อนใหม่ๆ ทำให้ตนเองมีความหมายมากขึ้น หรือได้รับผลตอบแทนจากสิ่งลึกลับต่างๆ เป็นต้น มิคาเอล เฮคเตอร์ (Michael Hechter)¹²² กล่าวไว้ว่ายิ่งสัดส่วนทรัพยากรที่เป็นของส่วนตัวของแต่ละสมาชิกที่ให้กับเป้าหมายร่วมกันมีมากเท่าไร กลุ่มก็จะมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้นเท่านั้น

¹²²Michael Hechter, *Principles of group solidarity* (Berkeley : University of California Press, 1987) , p. 18.

แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมหรือลงทุกลงแรงในการกระทำรวมหมู่มี 3 ประการ คือ

1. จำนวนที่จะมีคนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมด้วย
2. มีใครที่สามารถเปลี่ยนแปลงให้เกิดความสำเร็จได้
3. ความน่าจะเป็นของความสำเร็จนั่นเอง

ในกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ การรักษาแรงจูงใจนี้ และ ป้องกันสมาชิกจากการเอาเปรียบหรือ การโดนทำร้ายจากกลุ่มอื่น ก็คือการจัดองค์ประกอบภายในให้มีการสอดส่องเป็นลำดับตามสายการบังคับบัญชา หรือ การกระตุ้นให้เห็นความเดือดร้อนที่ได้รับจากฝ่ายต่อต้านการประท้วงเพื่อให้มีแรงจูงใจร่วมกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังอาจหาเหยื่อ (vulnerable) ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายฝ่ายต่อต้านการประท้วงได้ง่ายโดยไม่ต้องลงทุนมาก เช่นการเชื่อมโยงกลุ่มก้าวหน้า หรือกลุ่มสังคมนิยม ว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไปเป็นต้น

ในส่วนของอุดมการณ์ หรือ ระบบความเชื่อนั้น สร้างขึ้นมา และทำให้เกิดความชอบธรรมในการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ต้องการ

ในเรื่องของประสบการณ์ดั้งเดิมที่กลุ่มเคยได้รับ ก็มีความสำคัญในแง่การสร้างความเป็นปึกแผ่น หรือ ทำให้มีการเข้าร่วมกลุ่มมากขึ้น โดยเฉพาะความเดือดร้อนที่ส่วนย่อยๆในกลุ่มได้รับจากฝ่ายต่อต้านการประท้วงมาร่วมกัน เป็นต้น

ที่กล่าวมานี้เป็นแนวความคิดของแนวทางการระดมทรัพยากร ซึ่งแม้จะเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการใช้เหตุผล แต่ก็มีความแตกต่างที่ขอข้ายในการวิเคราะห์กว้างขวางกว่าแนวทางวิเคราะห์แบบใช้เหตุผลแบบดั้งเดิม ตัวแปรต่างๆที่ได้เคยเสนอมาตั้งแต่ต้นของบทนี้ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในระดับของทฤษฎีที่แยกออกเป็นสองส่วน คือแนวทางของมาร์กซ์ และ แนวทางการใช้เหตุผล ตลอดจน ลดระดับลงมา เป็นแนวทางในการ วิเคราะห์ การกระทำรวมหมู่ หรือ การเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่ง แบ่งแยกเป็นแนวทางการกระทำทางการเมืองที่เป็นที่นิยมมากในการวิเคราะห์ทางการเมืองในวงการวิชาการของยุโรป และ แนวทางกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะเรื่อง การระดมทรัพยากร ซึ่งนิยมใช้ในวงการวิชาการทางสหรัฐอเมริกาในส่วนท้ายสุดของ เรื่องทางทฤษฎีนี้จะเป็นการสรุปตัวแปรที่นำมาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแม้จะไม่ครอบคลุมเรื่องความขัดแย้งทั้งหมด เนื่องจากตัว

แบบของบลาลอค ที่รวบรวมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งไว้ด้วยกันทั้งหมด นั้นมีตัวแปร และ ตัวแบบมากกว่าที่ทำการศึกษาในครั้งนี้อย่างไรก็ตามในแต่ละตัวแบบก็มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ในขณะที่เดียวกันผู้ที่สนใจในตัวแปรชุดอื่นก็สามารถที่จะทำการศึกษาได้ในโอกาสต่อไป

2.9.2 ตัวแบบย่อย เชื่อมโยงการไม่เป็นกลุ่มเดียวกันของสมาชิก และ การระดม

ตัวแบบย่อย เชื่อมโยงการเป็นหรือไม่เป็นกลุ่มเดียวกันของสมาชิก และ การระดม นี้ เป็นตัวแบบย่อยตัวแบบหนึ่งจากทั้งหมด ห้าตัวแบบได้แก่

1. ตัวแบบทั่วไป (General model)¹²³
2. ตัวแบบย่อยเชื่อมโยงการไม่เป็นกลุ่มเดียวกันของสมาชิก และ การระดม (A Submodel Linking Heterogeneity and Mobilization)¹²⁴
3. ตัวแบบย่อยการระดมของ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล (A Mobilization Submodel for Interpersonal Conflicts)¹²⁵
4. ตัวแบบย่อย สำหรับปัจจัยด้านอุดมการณ์ (A Submodel for Ideological Factors)¹²⁶
5. ตัวแบบย่อย กระบวนการรักษาและยุติความขัดแย้ง (A Submodel of Conflict-Sustaining and Terminating Processes)¹²⁷

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือก ตัวแบบย่อยที่สองนี้ เนื่องจากต้องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการระดมบุคคลให้เข้าร่วมในการประท้วงเป็นสำคัญ ส่วนตัวแบบทั่วไปในเรื่องความขัดแย้ง

¹²³Hubert M. Blalock, Jr., Power and Conflict Toward a General Theory, pp. 110-111.

¹²⁴Ibid., pp. 128-131.

¹²⁵Ibid., pp. 132-135.

¹²⁶Ibid., pp. 177-184.

¹²⁷Ibid., pp. 240-251.

นั้นได้ครอบคลุมมิติต่างๆกว้างขวางประกอบด้วยตัวแปรทั้งสิ้น 40 ตัวแปรเพื่อศึกษาการก่อตัวขึ้นของความขัดแย้งเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ได้มีตัวแปรหลักๆใน ตัวแบบทั่วไปมาประกอบอยู่ในตัวแบบเป็นส่วนมากอยู่แล้ว การเลือกศึกษาในขอบเขตที่ เฉพาะเจาะจงครั้งนี้จึงเป็นการประหยัดเวลา และ ยังสามารถอ้างอิงถึงความขัดแย้งเป็น การทั่วไปด้วย แม้ว่าจะให้ความสำคัญต่อการระดมบุคคลให้ออกไปประท้วงก็ตาม ส่วนอีก สองตัวแบบย่อยต่อมาเป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างบุคคล และการ ก่อตัวของปัจจัยด้านอุดมการณ์ซึ่งมีขอบเขตจำกัด และ บางส่วนได้อยู่ในตัวแบบที่ทำการ ศึกษาครั้งนี้อยู่แล้ว ส่วน ตัวแบบย่อยที่เกี่ยวกับการรักษาและยุติความขัดแย้งนั้น เหมาะ สำหรับการศึกษาเป็นกรณีศึกษาที่จะติดตามพัฒนาการของความขัดแย้งตั้งแต่เริ่มต้น คง อยู่ และยุติลง ซึ่งต้องใช้เวลาเป็นอย่างมาก แต่ก็เป็นตัวแบบที่ผู้สนใจจะนำไปศึกษาใน โอกาสต่อไปได้

ตัวแบบย่อยเชื่อมโยงการไม่เป็นกลุ่มเดียวกันของสมาชิก และ การระดม (A Submodel Linking Heterogeneity and Mobilization) มีความสัมพันธ์ภายในตัวแบบดังนี้

1. ข้อตกลงเบื้องต้นคือ ผลประโยชน์ของสมาชิกนั้นมีความแตกต่างกัน และการ ระดมนั้น ต้องมีสิ่งตอบแทนมาแลก

2. ความหลากหลายของกลุ่มสมาชิก (Party's Heterogeneity) จะขึ้นอยู่กับรูปแบบเป้าหมายที่ต้องการสู่ประการนั้นคือ

จุดมุ่งหมายในการได้เป้าหมายเฉพาะบางประการ

การก้าวร้าว (Aggression) เพื่อให้ฝ่ายอื่นได้รับความเจ็บปวด

การหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดของฝ่ายเรา การลงโทษของฝ่ายอื่น และ ต้นทุนที่ต้องเสียในการขัดแย้งนั้น

การได้สถานภาพ หรือ ได้รับการยอมรับจากการเข้ามีส่วนร่วมในความขัดแย้ง นั้น

นอกจากนั้นยังเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมาย รวมทั้งระบบความเชื่อ (Belief system) ที่มีผลต่อประโยชน์ของเป้าหมาย ตลอดจนการเป็นหรือไม่เป็นกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากผลประโยชน์และการคาดหวังนั้น

3. ระดับของการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องวิธีการ (Degree of consensus on Means) ซึ่งหมายถึง หลังจากรวมกลุ่มกันด้วยเป้าหมายที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน จะนำไปสู่การกำหนดวิธีการให้ได้มาซึ่งเป้าหมายนั้น

4. ความจำเป็นต้องมีแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะ (Need for Selective Incentives) ได้รับอิทธิพลจากการที่ต้องเสียต้นทุนเพื่อเข้าร่วมกลุ่ม (Costs of Participation) และ อัตราความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ (Percent needed for Success) โดยที่ตัวแปรนี้มีความสำคัญมากในตัวแบบ โดยต้องแยกออกจากความสามารถของกลุ่มที่จะได้รับการสนับสนุน และ ต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อความพยายามระดมทรัพยากรด้วย อย่างไรก็ตามความหมายของตัวแปรนี้แม้ว่าจะหมายถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อจะเข้าร่วมกลุ่ม แต่ต้องไม่จำกัดอยู่ที่ผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินหรือเป็นการลงโทษหรือให้รางวัลทางวัตถุเท่านั้น และ มีความสัมพันธ์กับอีก สี่ตัวแปรได้แก่ ปัจจัยด้านอุดมการณ์ (Ideological factors) ความหลากหลายของสมาชิก (Heterogeneity of Membership) ต้นทุนของการมีส่วนร่วม (Costs of Participation) อัตราที่สมาชิกของกลุ่มมีความต้องการประสบความสำเร็จ (Percent Needed for Success)

5. ประสิทธิภาพของแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะนั้น (Effectiveness of Selective Incentives) มีอิทธิพลต่อ ระดับของการระดมและความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งสมาชิก (Degree of Mobilization and Ability to Sustain)

6. ปัจจัยด้านอุดมการณ์ (Ideological Factors) ถือเป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งถือว่ามีผลโดยตรง กับ ตัวแปรเพียงสามชนิดในตัวแบบ ได้แก่ ความหลากหลายของสมาชิก (Heterogeneity of Membership) ความจำเป็นต้องมีแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะ (Need for Selective Incentives) ความเห็นพ้องในเรื่องวิธีการ (Consensus on Means)

7. ความเห็นพ้องในเรื่องวิธีการ (Consensus on Means) มีอิทธิพลทางลบจากความหลากหลายของสมาชิก (Heterogeneity of Membership) โดยความเห็นพ้องต้องกันนี้ จะส่งผลให้ กลุ่มมีความสามารถในการสนับสนุนแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะนั้น (Ability to Supply Selective Incentives)

8. ความสามารถในการระแวดระวัง (Surveillance Capability) มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพของแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะนั้น (Effectiveness of Selective Incentives) โดยที่ตัวแปร ประสิทธิภาพของแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะนั้น ก็ได้รับอิทธิพลจากทั้ง ตัวแปรความจำเป็นต้องมีแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะ (Need for selective Incentives) และ ความสามารถของกลุ่มที่จะให้การสนับสนุนด้วย ส่วน ความสามารถในการระแวดระวังนี้ได้รับอิทธิพลทางบวกโดย ความรู้ในเรื่องเทคนิคการประท้วง (Technical Knowledge) ที่มีอยู่ ความเห็นพ้องในเรื่องวิธีการ (Consensus on Means) และ ระดับของการจัดองค์การและการระดมก่อนหน้านี้นี้ (Prior Organization and Mobilization) ความสามารถในการระแวดระวังนี้ยังมีอิทธิพลทางบวกต่อ ตัวแปร ระดับของการระดมและ ความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งสมาชิก (Degree of Mobilization and Ability to Sustain)

9. ความเห็นพ้องในเรื่องวิธีการ (Consensus on Means) ได้รับอิทธิพลทั้งจาก ปัจจัยด้านอุดมการณ์ ความหลากหลายของกลุ่มสมาชิก ระดับของการจัดองค์การและการระดมก่อนหน้านี้อัตราความสำเร็จที่มีมาก่อน (Prior Success Rate) และขอบเขตความเดือดร้อนของฝ่ายประท้วง (Extensiveness of Grievances) ว่ามีมากน้อยเพียงใด แตกต่างกันขนาดไหน โดยทั่วไปแล้ว ในกรณีที่ฝ่ายประท้วงมีความอ่อนแอ เพราะความขัดแย้งหรือถูกเอารัดเอาเปรียบจากอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจมายาวนาน ทั้งมีพฤติกรรมในอดีตที่ยากจะคาดหมายแล้วจะมี ความไม่เห็นพ้องต้องกัน (Dissensus) สูง ความเห็นพ้องในเรื่องวิธีการนี้มีอิทธิพลต่อตัวแปรอื่นๆในตัวเอง เช่น มีผลกระทบทางลบต่อความเหนื่อยล้า (Fatigue Level) และมีผลกระทบทางบวกต่อ ความสามารถในการระแวดระวัง ความสามารถในการสนับสนุนแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะนั้น รวมทั้งระดับของการระดมและ ความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งสมาชิกด้วย

10. ทรัพยากรที่กลุ่มมีอยู่ในปัจจุบัน (Party's Current Resources) เป็นปัจจัยกำหนดในตัวเอง ยกเว้นที่มีผลจาก อัตราความสำเร็จที่มีมาก่อน ตัวแปรนี้มีผลกระทบทางบวกในการมีของ ความรู้ในเรื่องเทคนิคการประท้วง ความสามารถในการสนับสนุนแรงจูงใจที่เลือกสรรโดยเฉพาะนั้น แต่มีผลทางลบต่อ ระดับความเหนื่อยล้า ส่วนผลอื่นๆหากจะมีผ่านตัวแปรนี้ เป็นผลกระทบทางอ้อมทั้งสิ้น

11. อัตราความสำเร็จที่มีมาก่อน (Prior Success Rate) มีผลทางลบต่อ ระดับความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น ซึ่งได้รับผลจากพฤติกรรมของฝ่ายต่อต้านการประท้วงที่ผ่านมา (Y's Past Behavior) อีกทางหนึ่งด้วย จะมีวงรอบการป้อนกลับทางบวก (positive feedback) ระหว่างระดับความเหนื่อยล้า และ ประสิทธิภาพของการระดม (Efficiency of Mobilization) ในขณะที่ประสิทธิภาพของการระดมเองได้รับผลกระทบทางบวกจากความสามารถของฝ่ายประท้วง ในการคาดคะเนการตอบสนองของฝ่ายต่อต้านการประท้วง (Ability to Predict Y's Response) ซึ่งตัวแปรนี้ได้รับผลจากพฤติกรรมของฝ่ายต่อต้านการประท้วงที่ผ่านมา (Y's Past Behavior) และ ความรู้ที่ฝ่ายต่อต้านการประท้วงมีเป้าหมาย และทรัพยากรขนาดไหน (Knowledge of Y's Goals & Resources) ระดับของการระดมนี้มีผลกระทบมาจากหลายตัวแปรรวมทั้ง อัตราความสำเร็จที่มีมาก่อน (Prior Success Rate) ของฝ่ายประท้วง

12. ระดับความสำเร็จของฝ่ายประท้วงที่คาดได้ (X's Success Level) ได้รับผลจาก ระดับของการระดมและความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งสมาชิก ทรัพยากรที่ฝ่ายประท้วงมีอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้ง อัตราและประสิทธิผลการระดมของฝ่ายต่อต้านการประท้วง (Y's Degree & Efficiency of Mobilization)

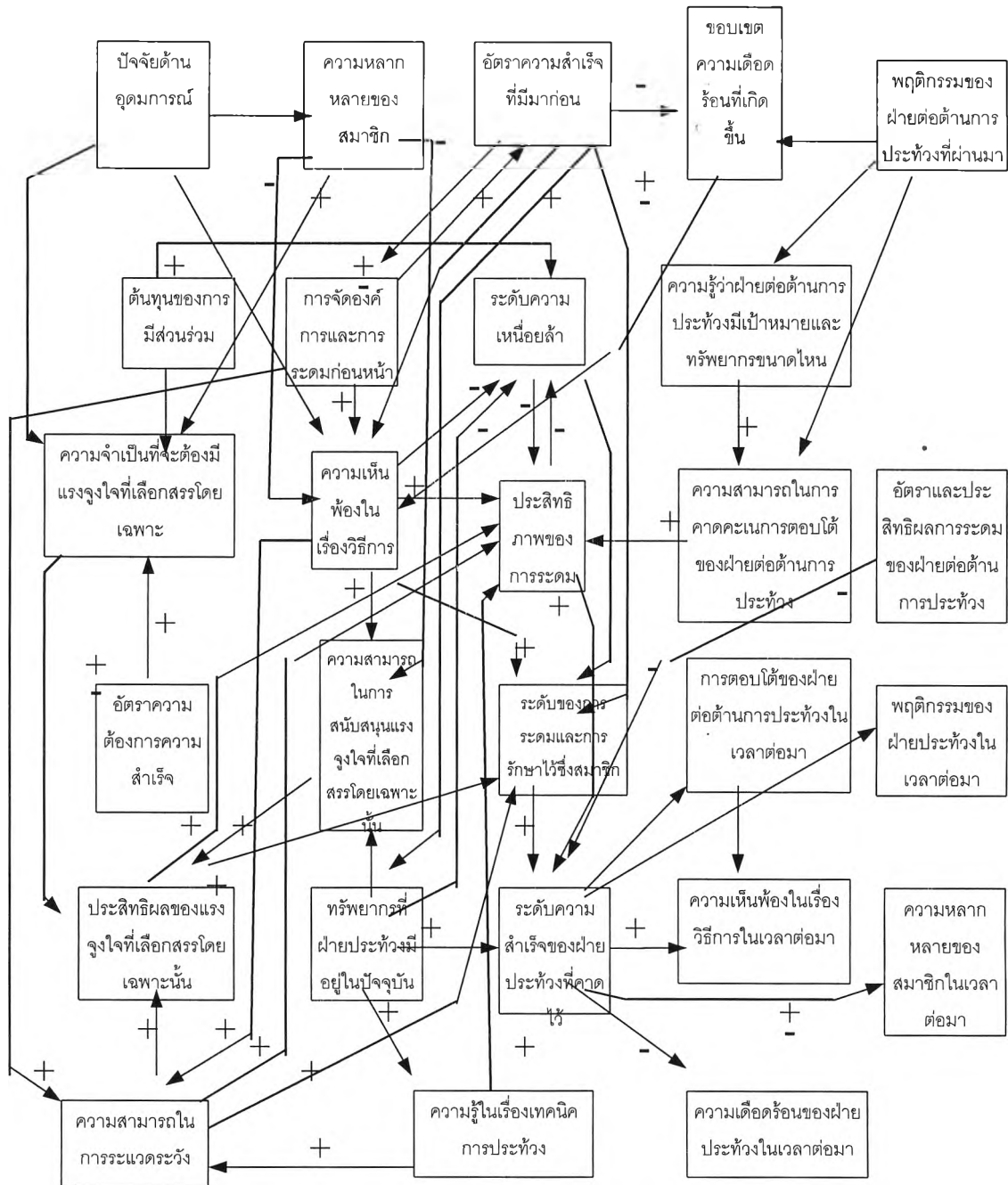
13. ในตัวแบบนี้จะจำกัดการศึกษาโดยไม่นำผลกระทบจาก กลุ่มที่สาม (Third Party) และ แรงจากภายนอกที่ไม่ได้อยู่ในการควบคุมของฝ่ายประท้วงเข้ามาพิจารณาในตัวแบบ โดยให้มีข้อตกลงว่า ปัจจัยดังกล่าวนั้นเป็นค่าคงที่ และกลายเป็นส่วนประกอบของอีกฝ่ายหนึ่งไป

14. ระดับความสำเร็จของฝ่ายประท้วงที่คาดได้ยังมีอิทธิพลต่อ ตัวแปรอื่นๆ ในเวลาต่อมา ($t+1$) ได้แก่ ตัวแปรความหลากหลายของสมาชิกในเวลาต่อมา (Heterogeneity of Membership at $t+1$) ระดับความเห็นพ้องในเรื่องวิธีการในเวลาต่อมา (Consensus on Means at $t+1$) ความเดือดร้อนของฝ่ายประท้วงในเวลาต่อมา (X's Grievances at $t+1$) พฤติกรรมของฝ่ายประท้วงในเวลาต่อมา (X's Behavior at $t+1$) ตลอดจน การตอบสนองของฝ่ายต่อต้านการประท้วงในเวลาต่อมา (Response of Y at $t+1$) ซึ่งจะกลับมีผลต่อค่าของตัวแปรต่างๆ ในตัวแบบอีกครั้งหนึ่ง

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆในตัวแบบย่อยเชื่อมโยง การเป็นหรือไม่เป็นกลุ่มเดียวกันของสมาชิก และ การระดม ของบลาลอค โดยมีโครงสร้างของตัวแบบดังรูปข้างล่างนี้

จากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถนำมาสร้างตัวแบบเต็มรูป ได้โดยแสดงเส้นอิทธิพลที่เชื่อมโยงตัวแปรต่างๆเข้าด้วยกัน ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 ตัวแบบโครงสร้างเต็มรูป

ที่มา : ปรับปรุงจาก Hubert M. Blalock, Jr., Power and Conflict Toward a General Theory (1989. p. 129)

การนำเสนอในบทต่อไปนี้เป็น วิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งเป็นรายละเอียดในการ
คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง การใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูล และเทคนิคในทางสถิติที่นำมาใช้ใ
การวิจัยครั้งนี้